

Natuur- en Vogelwacht Culemborg

oktober 2014 - jaargang 40 - nr2

Hak-al

- *Het meervoudig plezier van weerzien: gekleurringde grutto's*
- *Woudaap in de Baarsemwaard*
- *Overwinterende Humes braamsluiper in Culemborg*

Het Oortdeel

Louis van Oort

Vogelaarbashen

Vogelaars hebben vaak wat uit te leggen. En dat kun je op twee manier opvatten. Allereerst bezitten ze kennis die ze kunnen gebruiken om anderen uit te leggen hoe dingen in de natuur werken. Maar ze moeten ook vaak uitleggen waarom ze überhaupt graag naar vogels kijken. Het gaat soms zelfs zo ver dat je je als vogelaar regelrecht in het defensief gedwongen voelt. Er wordt in ieder geval vrijwel altijd wat lacherig over gedaan; met name op verjaardagen van niet-vogelaars. Moet je je daar dan iets van aantrekken? Welnee, want na de eerste serie grappen – waartoe vrijwel altijd de Toon Hermans-klassieker ‘Poelifinario’ behoort – komen de eerste schuchtere opmerkingen over welke leuke vogel men onlangs in de tuin of langs de weg heeft gezien. En voor je het weet zit je dan toch weer bij het eerste ‘uitleggen’ en vertel je aan een snel groeiend geïnteresseerd publiek hoe je een buizerd van een torenvalk kunt onderscheiden.

Je blijft echter altijd kwetsbaar. Een grap over vogelaars is nooit ver weg en dat kan soms behoorlijk ver gaan. Een mooi voorbeeld daarvan stamt uit het laatste jaar van de vorige eeuw. In die periode werd heel Nederland in het voorjaar geïnteriseerd op broedvogels. De gegevens waren voor de Sovon Broedvogelatlas, de voorloper van de atlas waar momenteel druk voor geteld wordt. Omdat ik destijds niet wist waar ik de uilen in en rond Geldermalsen kon vinden, plaatste ik een oproepje in de lokale krant met de vraag of iedereen bij mij wilde melden waar men een uil had gezien of gehoord. Dat heb ik geweten. Het was nog net niet de tijd van internet en e-mail, dus werd ik dagelijks minstens vijf keer gebeld door mensen die een uil wisten te zitten. Bijzonder nuttig, want ik kwam zo op het spoor van bijvoorbeeld enkele mooie roestplaatsen van ransuilen. Ik werd echter zo vaak gebeld dat het een beetje routine werd.

Op de automatische piloot begon ik daarom op een zondagavond aan alweer een gesprekje met iemand die een uil had gezien. ‘Oh wat leuk meneer, waar zat ‘ie precies en hoe zag ‘ie eruit?’, veinsde ik interesse met een half oog op Studio Sport. ‘Nou, hij zat op een tak en hij had van die oortjes’, was het antwoord. ‘Dan was het een ransuil’, sprak ik routineus. ‘Oh ja, en hij had een blauwe gloed over zijn veren’, vulde de stem aan de andere kant van de lijn nog aan, waarna ik toch even uit standje ‘amper geïnteresseerd’ schoot. Want dat is natuurlijk vreemd, een ransuil met een blauwe gloed. Of meneer nog andere kenmerken had opgemerkt, wilde ik weten. ‘Jazeker, hij zong.’ ‘Hij zong?’, zei ik. ‘U bedoelt natuurlijk: hij riep.’

‘Nee, hij zong echt. Ik heb er zelf opnames van gemaakt, wil u die horen?’ Ja, wat dacht je – ik was nu een en al oor - natuurlijk wilde ik die horen! Toen klonk er een klik, begon er een muziekje en hoorde ik: ‘Hallo meneer de uil, waar breng je ons naartoe? Naar Fabeltjesland? Jaha, naar Fabeltjesland..’ Enfin, u begrijpt het. Ondergetekende was gruwelijk in het oetje genomen. En, naar het bleek, ook nog eens live op de Lokale Omroep Geldermalsen en Omstreken in een programma dat gepresenteerd werd door een vriend van me, die die titel hierna een tijdje niet meer mocht dragen. Natuurlijk gooide ik er enkele krachttermen uit toen ik de grap doorhad, maar daarna moest ik uiteraard ook enorm lachen. De grap was behoorlijk goed en de timing perfect.

En hoewel ik sindsdien behoorlijk op mijn hoede ben voor dergelijke grappen en grollen, ben ik ook nadien nog wel eens het slachtoffer geweest van vogelaarbashing. Toch heeft ook dát me er nooit toe gebracht mijn hobby te verloochenen. Het levert immers mooie anekdotes op. En bovendien: de pestkoppen zijn op deze manier – zonder dat ze het in de gaten hebben - toch ook mooi even bezig met vogels. Wie het laatst lacht...

Louis van Oort
Lvanoort@planet.nl

Colofon

Voor vragen over de bezorging,
Loes Plaisier
0345 - 51 98 47

Redactieadres:
Dirk van Opheusden
Egelantier 29
4102 XD Culemborg
06 - 38 91 03 09
e-mail: redactie@nvw.nl

Eindredacteur:
Louis van Oort

Redactie:
Dirk van Opheusden
Harry van de Warenburg
Jan Dirk Buizer

Webbeheer:
Jouke Altenburg

Uitgave:
Natuur- en Vogelwacht Culemborg
Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg

e-mail: post@nvw.nl
website: www.nvw.nl

Vormgeving:
Berry Lucas, Jan Dirk Buizer

Druk:
Stichting MEO
Alkmaar

Oplage:
400 exemplaren

Distributie:
A. van de Berg, Y. en J. Bosma,
Th. & A. Boudewijn, J. Geven, G. Greve, J.J.
Geleedst, Y. Jakobs-Lammers, Jandirk Kievit,
L. v.d. Kooij, M. Melman, W.&C. Rubers, W.
de Rooij, H. v.d. Warenburg en F. Waroux.

Lidmaatschap:
Hak-al is een uitgave van de
Natuur- en Vogelwacht Culemborg
en wordt gratis onder haar leden verspreid.

Coverfoto:
Spreeuwenslaapplaats. Jouke Altenburg.

Nummer 2014-2

- 2 *Het Oordeel*
- 4 *Nieuws van het bestuur*
- 5 *Van de Leesplank*
- 6 *Goed gezien tussen Lek en Linge*
- 8 *Het meervoudig plezier van weerzien*
- 12 *Zwaluwredding*
- 13 *Woudaap in de Baarsemwaard*
- 15 *Overwinterende Hume's braamsluiper in Culemborg*
- 17 *Kerkuilskuikens*
- 18 *Big Day 2014. Luisteren, luisteren en nog eens luisteren*
- 20 *Convocaties*
- 22 *Culemborgse zwaluwen ontrafelen trekgeheimen*
- 24 *Liniewacht*
- 25 *Van vier mannen en een boom*
- 26 *Mooie soorten en grote aantallen tijdens Euro Birdwatch*
- 27 *Adressen en info*
- 28 *Agenda*

Nieuws van het bestuur

Contactgegevens NVWC bestuur

Vacature (voorzitter)

Margreet de Nie (secretaris)
Landzichtweg 14
4105 DP Culemborg
0345-516769

Johan de Kruif (penningmeester)
Lindeboom 12
4101 WH Culemborg
0345-515767

Jurgen Geven
Binnen de Wallen 12
4101 DG Culemborg
0345-533756

Gijsje van Ingen
Carry van Bruggenhof 16
4103 VJ Culemborg

Hans Kunstman
Gershwinhof 126
4102 DL Culemborg
0345-517886

Ab Haring
Tamarastraat 43
4105 GG Culemborg
06 51 95 37 55

ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling)

De NVWC is een ANBI-instelling en dat betekent dat een gift aan de NVWC aftrekbaar is van het belastbaar inkomen. U heeft dus een belastingvoordeel!

Mailadres

Heeft u een mailadres dan heeft de NVWC graag dat u dat aan ons doorgeeft. Op die manier kunnen wij u o.a. goed op de hoogte houden van actuele zaken over de natuur, zoals via deTsjielp.

U kunt uw mailadres doorgeven aan:
bestuur@nvwc.nl

De it is het eerste bericht van het bestuur sinds we in februari uit de Ketelvink naar de Steenuil verhuisd zijn. Dat betekent niet dat we sindsdien niets van ons hebben laten horen: iedere maand kunt u een berichtje van ons lezen in de Tsjielp, de digitale nieuwsbrief voor NVWC-leden en belangstellenden, die aan het begin van elke maand verschijnt. Op die manier overbruggen we de perioden tussen de Hak-als. Abonneer u dus op de Tsjielp, als u op de hoogte wilt blijven van het reilen en zeilen van de NVWC, via een e-mail aan nieuwsbrief@nvwc.nl!

We hebben ons inmiddels gesetteld in De Steenuil in het clubhuis van Scouting St. Stanislaus. Sinds de verhuizing heeft de klusgroep veel werk verzet. De Steenuil is een gezellige ruimte geworden, waarin groepen tot zo'n twaalf personen kunnen vergaderen en daar is inmiddels door bestuur en werkgroepen goed gebruik van gemaakt. Ondanks de verplaatsing van de vrijdag naar de woensdagavond bleven de lezingen goed bezocht, dus daar zijn we na de zomer mee doorgedaan. Voor het schenken van koffie en thee zoeken we nog enkele vrijwilligers. Met de snelle koffiemachine en de afwasmachine van Stanislaus brengt dat veel minder werk met zich mee. Meldt u aan bij het bestuur, ook als u misschien maar voor één lezing beschikbaar bent.

Onlangs is de vergunning verleend voor de bouw van onze buitenopslag, die op

het Stanislaus-terrein gerealiseerd zal worden. We hopen voor het eind van het jaar alle gereedschap voor de knot- en nestkastwerkgroep, inclusief aanhanger Jopie, hier ondergebracht te hebben. Als laatste klusje moeten ook de demonstratienestkasten nog opgehangen worden. Dat is gepland voor zaterdag 1 november, een gezamenlijke klusdag van NVWC en Stanislaus, en een mooie gelegenheid om een handje te helpen of eens te komen kijken hoe we er nu bij zitten.

Een aantal leden werkt samen met een externe ontwikkelaar aan de nieuwe NVWC-website, die binnenkort de lucht in gaat. Dit is een moderniseringsslag waar we ons veel van voorstellen: leden kunnen dan zelf foto's en berichten plaatsen en het tijdrovende werk 'achter de schermen' van de webmaster is niet meer nodig.

Met al deze veranderingen en vernieuwingen zijn we klaar voor ons achtste lustrum: in 2015 bestaat de NVWC 40 jaar! We hebben de werkgroepen om ideeën en voorstellen gevraagd en er worden plannen gemaakt voor een jubileumkamp in La Brenne. We streven ernaar om er een bijzonder jaar van te maken. Heeft u ideeën of suggesties, laat ze horen!

Ten slotte, niet onbelangrijk, melden we alvast dat komend voorjaar twee bestuursleden aftredend en niet herkiesbaar zijn. Heeft u belangstelling voor een rol in het bestuur, dan bent u welkom om een bestuursvergadering bij te wonen om te zien of het iets voor u is. U wordt met open armen ontvangen!

Tot ziens bij een excursie, een lezing of een andere NVWC-activiteit. 🌿

Foto Tom van Kerkhoff

Van de Leesplank

Jaar 2014, aflevering 2,
periode februari – augustus 2014

Door Leo van der Kooy

Lijst van ontvangen tijdschriften:
Ik geef een kort overzicht.

Brachytron

Weer een prachtig nummer met artikelen over libellen in eigen land en daarbuiten. Ik noem bv. rivierrombouten in het Albertkanaal (België), gaffellibellen in de Dommel (Nederland), libellen in de Leemputten en het Verbrande bos (Veluwe).

De Levende Natuur

Een speciaal nummer over het ecologisch herstel van de grote rivieren. Voor iedere geïnteresseerde in de natuur in onze eigen omgeving is dit een onontbeerlijke bron van informatie.

Sovon-Nieuws

Het gaat de Nederlandse reigers voor de wind. De blauwe reiger herstelt zich na de verliezen in de koude winters van 2010/2011, 2011/ 2012 en 2012/2013. De purperreiger groeit in aantal broedparen en de grote zilvreiger is bijna een dagelijkse verschijning. Alleen de kleine zilvreiger laat nog geen herstel zien. Wellicht dat de zwarte ibis nu voor de deur staat.

In 2012 en 2013 was er een heuse invasie van deze "tropische verschijning". In 2013 zelfs het ongekende aantal van ruim 70!

Alle tijdschriften staan ter inzage in ons lokaal De Steenuil.

Dan nog een verzoek: wil iedereen die rond de verhuizing tijdschriften mee naar huis heeft genomen deze weer terugleggen in het groene bakje met opschrift 'TIJDSCHRIFTEN'? Er ontbreken nummers op de lijst die met zekerheid wel zijn ontvangen (zie de lijst met ontvangen tijdschriften hierboven).

Lijst van ontvangen tijdschriften:

- 't Altenatuurtje, natuurbeschermingsvereniging voor het land van Heusden en Altena. jaargang 33 nummer 1, oktober 2013. Met ingang van heden beëindigt.
- Argus, De Faunabescherming, jaargang 38 nummer 1, mei 2014
- Brachytron, Ver. Libellenstudie enz., jaargang 16 nummer 1-2, maart 2014
- De DompHoorn, Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden, jaargang 48 nummer 1, maart 2014 en nummer 2 juni 2014.
- EIS- Nieuwsbrief, EIS Nederland, nummer. 59, juli 2014 Knipselkrant, De Faunabescherming, jaargang 37 nummer 6, februari 2014
- De Kruisbek, Vogelwacht Utrecht, jaargang 57 nummer 2, april en 3, juni 2014
- De Levende Natuur, jaargang 115 nummer 1, januari en nummer. 3, mei 2014 (nummer. 2 ontbreekt). Met ingang van 2015 beëindigd.
- Lultra, Dutch Mammal Society, jaargang 56, nummer 2, december 2013

- Mooi Gelderland, Geldersch Landschap/ Geldersche Kasteelen, jaargang 11, nummer 2, zomer 2014 (nummer 1 ontbreekt).
- RAVON, reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland, jaargang 16, nummers.1 (52) en 2
- Sovon-Nieuws, jaargang 27 nummers 1, maart en 2, juni 2014
- Vlinders, De Vlinderstichting, jaargang 29, nummer 1, februari en 2, mei 2014
- Vogelnieuws, heet sinds 2014 Vogels+; Vogelbescherming Nederland, nummer 2, zomer 2014 (nummer 1 ontbreekt).
- Vogels; Vogelbescherming Nederland, jaargang 34, nummer 1, voorjaar en nummer 3, zomer 2014 (nummer 2 ontbreekt).
- Zoogdier, met ingang van 2014 beëindigd

Extra ontvangen:

Jaarverslag 2013 van Geldersch Landschap en Geldersche Kasteelen
De Leukste tips voor kinderen en vogels (brochure van Vogelbescherming)
Ranavirus en massale sterfte bij amfibieën (kaart met herkenning en maatregelen van RAVON).

door Wiegert Steen

Deze keer in 'Goed gezien' gaat het over de opkomst van een aantal schaarse vogelsoorten die in ons werkgebied gezien zijn en waarvan sommige hun broedareaal langzaam uitbreiden. Sommige van deze soorten zijn in Nederland niet zeldzaam meer.

Cetti's zanger (*Cettia cetti*)

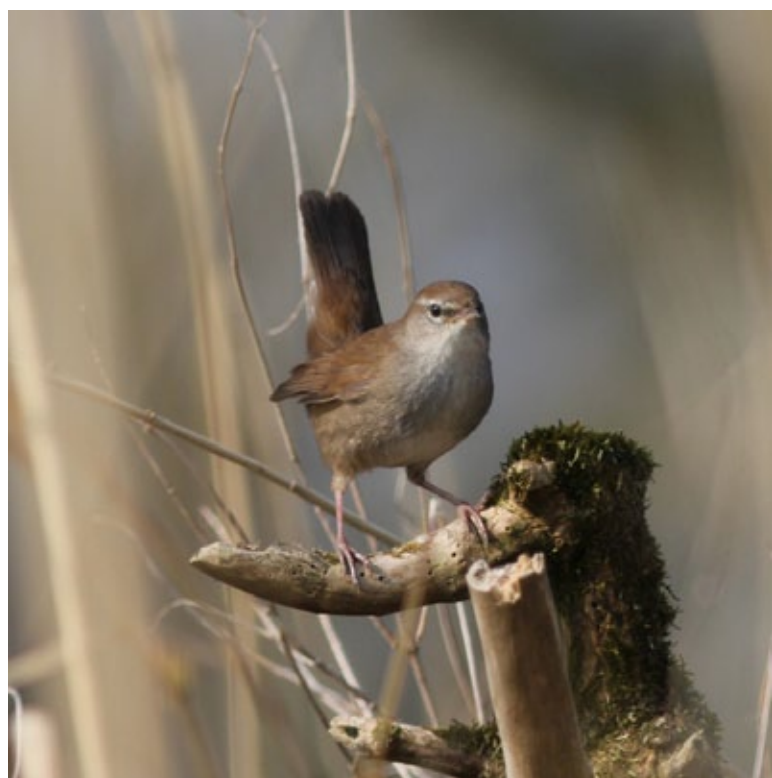
De eerste schaarse vogelsoort is de cetti's zanger. De cetti's zanger is eigenlijk een saaie bruine rietvogel die zich zelden laat zien, maar zich kenbaar maakt door zijn harde, explosieve zang. Niet alleen zijn zang is explosief en hard, maar ook zijn aantalsontwikkeling in Nederland is spectaculair. Als echte zuiderling werd de cetti's zanger als een wintergevoelige soort beschouwd die na een strenge winter massaal het loodje zou leggen. De werkelijkheid is toch net iets anders. Van oudsher is de Biesbosch het kerngebied van de soort in ons land, maar de vogel wordt dit jaar voor het eerst ook in het werkgebied van NVWC gehoord. Dit najaar zelfs op twee verschillende plekken in de uiterwaard langs de Lek, namelijk in de Baarsemwaard en rond Fort Everdingen. Ook is de soort dit jaar een korte periode bij natuurgebied de Waai langs de Diefdijk gehoord.

Hoewel niet exact duidelijk is wat de oorzaken zijn van de toename, zou het te maken kunnen hebben met biotoopverandering en verbetering van de voedselsituatie voor de cetti's zanger. Zo wordt gedacht aan toename van het aantal rupsen van (grotere) nachtvlinders die in de winter in het riet overwinteren en als belangrijkste voedselbron dienen. Ook het feit dat wilgen steeds vroeger bloeien (tegenwoordig al in maart) en daarmee veel vliegende insecten aantrekken, betekent extra voedsel voor de cetti's zanger.

De ontwikkeling van de cetti's zanger is in het beeld van een soort die baat lijkt te gaan hebben bij de klimaatverandering. Voorspeld is dat de soort zijn huidige leefgebied in Zuid-Europa zal gaan uitbreiden tot onze breedtegraad. De huidige toename is wellicht een voorbode voor een totale kolonisatie van de moerasgebieden in ons land en dus ook in ons werkgebied.

Kwak (*Nycticorax nycticorax*)

De tweede schaarse vogelsoort is de kwak. Sinds eind augustus van dit jaar wordt er een juveniele kwak gezien in de Baarsemwaard (in dezelfde omgeving als de cetti's zanger). Vorig jaar werd ook een ongeringde adult met een recent uitgevlogen juvenielen gezien buiten een kooi waarin meerdere kwakken verbleven bij uilenpark de Paay in Beesd. De kwak staat hier stiekem ook om bekend in Nederland.

Cetti's zanger (door Niels van Pelt)

Baarsemwaard

Het is onbekend hoeveel echte wilde kwakken er nu broeden in Nederland. Iedereen gaat ervan uit dat als je een kwak ziet in Noord-Holland dit losgelaten of ontsnapte vogels zijn uit dierentuin Artis, in Zeeland komen ze allemaal uit natuurpark Het Zwin in België en in Zuid-Holland komen ze allemaal uit dierentuin Blijdorp. Waar deze juveniele kwak vandaan komt, is dus ook een beetje twijfelachtig. Toch moet er een aanzienlijk deel wild zijn, want ze zijn niet zeldzaam in de omliggende landen en ze zijn niet echt kieskeurig qua biotoop. Ook is de soort niet verstoringsgevoelig.

Een bijzondere bezigheid van de kwak is het nachtelijke jagen op vis. Urenlang staat het dier 's nachts lang het water en slaat op het juiste moment toe als er een vis langskomt. Het dier heeft een perfect gezichtsvermogen. Overdag houdt de kwak zich schuil in het struikgewas.

Visarend (*Pandion haliaetus*)

De laatste schaarse vogelsoort is de visarend. Een waarneming van een prachtige visarend is voor iedere vogelaar het hoogtepunt van de dag. Visarenden worden in het werkgebied van NVWC vooral boven de Lek gezien. De visarend eet namelijk enkel vis en vangt deze op spectaculaire wijze uit het water. Op hoogte van soms wel 30 meter hangt een visarend biddend boven het water en met een enorme duik pakt hij met zijn stevige klauwen grote vis.

De visarend is op dit moment in Nederland nog een schaarse doortrekker in het voor- en najaar. Ze gebruiken ons land alleen als tussenstop op hun route tussen Noord- en Oost-Europa, waar ze in de zomer neerstrijken, en Zuid-Europa en Afrika, waar ze in de winter verblijven. Zomerwaarnemingen zijn vrij zeldzaam. Er zijn slechts enkele waarnemingen in de maanden juni en juli, waarbij het meestal om late (dan wel zeer vroege) doortrekkers gaat. Toch is het dit jaar de eerste keer sinds 2002 dat visarenden weer een nest bouwen in ons land. In 2002 verbleven ze in de Oostvaardersplassen, maar plantten ze zich niet voort. Dit jaar heeft een paartje visarend een nest gemaakt in een hoogspanningsmast in de Biesbosch, maar ook deze is nog leeg. Verwacht wordt dat de vogels het volgend jaar zullen gebruiken om in te broeden.

In de staafdiagram zijn het aantal waarnemingen van visarenden voor de periode tussen 2009 en 2014 in ons werkgebied weergegeven. Het aandeel vogels is in het voorjaar lager dan het najaar. Verklaringen hiervoor zijn onder andere dat de meeste trekvogels over het algemeen meer haast hebben om in de broedgebieden te komen, maar ook dat het aandeel jonge vogel in deze periode veel hoger is. Jonge visarenden blijven namelijk de eerste jaren in Afrika en blijven meestal langer ergens hangen dan volwassen vogels. Ze kunnen soms wekenlang op dezelfde locatie verblijven.

Staafdiagram van het aantal waarnemingen van visarenden voor de periode tussen 2009 en 2014 in het werkgebied van NVWC.

Juveniele kwak (door Wiegert Steen)

Jagende visarend (door Wiegert Steen)

Het meervoudig plezier van weerzien

door Jouke Altenburg, m.m.v.

Mario Huizinga en Ries van Griensven

Vooral sinds 2004 worden jaarlijks honderden grutto's en hun kuikens in Nederland van kleurringen voorzien. Daarmee wordt elke gekleurde vogel een individu, dat ook van grote(re) afstand bij leven geïdentificeerd kan worden. Dit artikel licht een tip van de sluier op over de onderzoeksachtergronden en beschrijft de lotgevallen van vier van de 55 gekleurde grutto's die in 2014 in de omgeving van Culemborg zijn afgelezen.

Waarom kleurringen?

Je hebt bij gekleurde vogels een grote kans op tientallen waarnemingen-bij-leven van één individu, zonder dat je de vogel terug hoeft te vangen. Het kleurringen van vogels heeft zo'n vlucht genomen omdat de 'gezondheid' van populaties er mee gevolgd kan worden. Je kunt, zeker bij een langlevende vogelsoort zoals de grutto, onder meer de (individuele en populatie-) overleving, sterfte en het gebiedsgebruik van volwassen en jonge vogels volgen. Met die kennis kunnen goede beschermingsmaatregelen worden ontwikkeld en verbeterd. Een opschrijfboekje, verre-

kijker, digitale camera met superzoom en/of een telescoop vormen de noodzakelijke veldattributen. En de nodige vrije tijd natuurlijk. In het voorjaar van 2014 gingen bovengenoemde NVWC'ers 'los' op de gruttogroepen in de Everdinger-

waard en Lappenheide (Leerdam). Buiten de broedtijd zijn grutto's sociale vogels. Ze verzamelen zich op rust- en slaapplekken. Als je zo'n plek hebt gevonden, is het een kwestie van je installeren (zon in de rug!) en turen

Het ringschema van de Rijksuniversiteit van Groningen staat uitgelegd in de infographic van Ysbrand Galama. Buitenlandse ringschema's gebruiken ook andere kleuren, die met de Engelse beginletter worden aangeduid. B.v. oranje (O), groen (G), zwart (N) en wit (W). Het vlaggetje wordt dan aangeduid met een 'f'. YG-NOF is linkerpoot Yellow Green, rechterpoot Niger Orange flag.

land of in de Extremadura (Spanje), want ook daar zijn ringers actief met Nederlandse grutto's. Een aantal van de Lime 3-grutto's heeft een zender op de rug. Deze grutto's kun je het hele jaar volgen op internet (www.volg.keningfanegreide.nl).

Eenmaal afgelezen is het zaak de waarneming(en) snel door te geven aan Jos Hooijmeijer, beheerder van de gruttodatabase van de Rijksuniversiteit van Groningen (RUG). Komt zijn rapportage binnen - de lijst met data, locaties en waarnemers die de vogel eerder hebben gezien - dan krijgt het genieten een extra laag. Door de individuele herkenning bouw je 'een band' met de vogels en de andere waarnemers op.

De vreugde van het weerzien

In de derde week van januari 2014 kon ik als vrijwilliger mee met een gruttototelweek van de RUG naar Zuid-Spanje. In het wetland Coto de Doñana overwinteren dan namelijk tienduizenden grutto's. Ze slapen overdag in half drooggevallen visvijvers en foerageren waarschijnlijk 's nachts in de aangrenzende rijstvelden. Op 15 januari 2014 lazen we grutto R5LBLY af. Dat is de code voor linkerpoot (van boven naar beneden gezien) Lime ring, Blue ring, Red flag; rechterpoot Lime ring Yellow ring. Deze vogel werd door Astrid Kant op 17 mei 2012 geringd in de buurt van Leerdam. Op 9 maart 2014 observeerde ik een groep van zo'n 650 grutto's in de uiterwaarden bij Everdingen. En wie liep daartussen..... juist!

Een nog mooier verhaal levert grutto R5YRRB op. Deze vogel is op 3 mei 2009 door Astrid Kant in de Vijfheerenlanden geringd. Mijn collega René Faber heeft met zijn jaarlijkse februaritochten naar Spanje (als vrijwilliger) aangetoond dat grutto's ook langs de oostkust van Spanje naar de broedgebieden trekken. De meerderheid van de grutto's neemt namelijk de westelijke route via de kust van Portugal of via de rijstvelden van de Extremadura. René las van 20 t/m 23 februari 2014 R5YRRB af in de buurt van Valencia (net als in 2012 en 2013). De Spaanse vogelaar Bosco Dies fotografeerde het dier nog op 5 maart 2014 in L'Albufera (Valencia). Op 9 maart 2014 genoot de vogel van een on-Nederlands warme, maartse voorjaarszon. Hij stond in prachtkleed te pronken in mijn telescoopbeeld in de uiterwaarden bij Everdingen. Astrid Kant wist me te melden dat de vogel broedde bij de Brede Sticht, ten zuiden van Vianen. Ik heb driemaal gezocht, maar helaas de vogel niet gevonden.

Codevlaggetjes

Wanneer gruttokuikens nog niet groot genoeg zijn om een volledige set kleurringen te dragen, worden ze voorzien

van een klein licht- of donkergroen vlaggetje met een lettercode. Die codevlaggetjes zijn lastiger af te lezen dan een set kleurringen, maar beter dan een metalen ring. We hebben in het voorjaar van 2014 (met hulp van Mario's digiscoopbeelden) twee codevlaggetjes kunnen ontcijferen: AAP en HJC. HJC werd bij Koudum (Friesland) geringd op 17 mei 2013. Onze aflezing op 21 maart 2014 was na tien maanden de eerste aanwijzing dat de vogel succesvol het tweede levensjaar heeft gehaald!

Waarneemtotaal

In totaal hebben we in het voorjaar en de zomer van 2014 de combinaties van 55 verschillende grutto's afgelezen (zie tabel 1). Zes daarvan waren IJslandse grutto's met een buitenlands ringschema (doorgaans maar 4 kleurringen, waarvan 1 vlag). Eén grutto had een minder vaak gebruikt Nederlands ringschema (vermoedelijk een vogel van ringer Maja Roodbergen). Van de 48 grutto's met een RUG-schema

Grutto WB-OfY

Grutto R5LRRB

Grutto R5RBBY

Grutto R5YRRB

werden 21 stuks éénmaal afgelezen. R5RBBY liep wel heel graag in de kijker: die werd tussen 3 maart en 4 april veertien maal afgelezen. De recordhouder is de IJslandse grutto WBOFY, die zestienmaal werd afgelezen. In totaal staat de NVWC-grutto-aflezingenteller op 143 voor 2014!

Puzzelen voor wetenschap en bescherming

Elke waarneming van een gekleurde vogel is als het leggen van een stukje in de puzzel die nodig is om effectief te kunnen beschermen. De combinatie van deze gedachte met het plezier van herhaald weerzien maakt het aflezen van kleurringgrutto's voor mij een geweldige (voorjaars-)bezigheid.

Inmiddels worden er jaarlijks zoveel gekleurde juveniele grutto's afgelezen, dat met statistische technieken een betrouwbare schatting gemaakt kan worden van het broedsucces van de hele Nederlandse populatie. Daarvan is wetenschappelijk vastgesteld dat het dé drijvende kracht is achter de populatieafname: er komen niet genoeg jongen groot om de jaarlijkse adultensterfte te compenseren. (Scheekerman 2014).

De schatting van het broedsucces werkt eenvoudig gezegd als volgt. Begin juli is jaarlijks bekend hoeveel juveniele vogels van een kleurring of codevlag zijn voorzien. Tussen half juni en medio augustus speuren vrijwilligers, studenten en professionals van de RUG op verzamelpaatsen naar grutto's. Ze tellen de totale groep en het aantal vogels met een kleurring of een codevlag. Uiteraard worden de gegevens van jongen en adulten apart genoteerd. De kleurringdichtheid van deze steekproeven (percentage) vermenigvuldigd met het totale aantal gekleurde jongen van dat jaar levert een schatting op van het totale aantal uitgevlogen jongen in Nederland. Daar gaan uiteraard nog een aantal statistische toetsen overheen.

Vereenvoudigd rekenvoorbeeld: stel dat 400 gruttojongen in jaar 'x' van een kleurring zijn voorzien. De resultaten van de zomertelling laten 2% gekleurde jonge grutto's zien. 1% is dan 200; 100% wordt dan 20.000: de schatting van de jongenproductie van dat jaar.

De waarde van het kleurringonderzoek aan grutto's wordt onderstreept door de toekenning in juni van de Spinozaprijs aan Prof. Dr. Theunis Piersma (RUG, NIOZ) voor zijn baanbrekende onderzoek aan trekkende (gekleurde) steltlopers, waaronder grutto, lepelaar en rosse grutto. De Spinozaprijs is de hoogste Academische prijs in Nederland, die jaarlijks wordt toegekend aan drie of vier in Nederland werkzame onderzoek-

Overwinterende grutto's in de Coto de Doñana (foto Jouke Altenburg).

kers, die naar internationale maatstaven tot de absolute top van de wetenschap behoren.

Tot ziens R3BBBR!

In het kader van de jongentellingen zijn de westelijke Lekuiterwaarden vanaf begin juni tot half augustus twee- tot driemaal per week op de aanwezigheid van jonge grutto's onderzocht. Van 27 juni t/m 6 juli bivakkeerden met regelmaat groepjes van zeven tot tien grutto's in de lagune van de Baarsewaard: maximaal acht juvenielen respectievelijk 2 adulten. Eén van de juveniele vogels was R3BBBR. De vogel is op 23 mei 2014 geringd door Astrid Kant in de Vijfheerenlanden in een weiland van de familie Vermaat te Hei- en Boecop.

De vogels waren in buikdiep water driftig

aan het foerageren op (naar ik aanneem) muggenlarven. Ik was benieuwd hoe succesvol de jongen voedsel verzamelen. In tabel 2 staat een overzicht van tien foerageerprotocollen van drie juveniele exemplaren. Per minuut pikten de juveniele vogels gemiddeld 24,4 maal in het water en de bodem naar voedsel (sd 2,36). Dat is dus één pik per iets meer dan twee seconden. Gemiddeld waren 13,9 (57%) van die pogingen succesvol. Een succesvolle pik is goed te zien, want de vogels slikken dan met de snavel boven water de prooi door.

Volwassen vogels trekken eerder weg naar de overwinteringsgebieden dan de jongen. De adulten vliegen in één of twee etappes naar Zuid-Spanje. Een enorme prestatie. Nogal wat adulte

sessie (duur 1 min.)	pik met prooi	pik zonder prooi	totaal # pogingen per minuut	% succesvol
1	13	11	24	54%
2	15	15	30	50%
3	15	10	25	60%
4	12	8	20	60%
5	13	13	26	50%
6	15	14	29	52%
7	14	7	21	67%
8	13	12	25	52%
9	15	9	24	63%
10	14	6	20	70%
gem.	13,9	10,5	24,4	
sd.	0,84	2,27	2,36	
%	57%	43%		

Tabel 2: Tien protocollen van het foerageersucces van juveniele grutto's d.d. 6 juli 2014, 3 individuen

grutto's zitten eind juli al in West-Afrika (Senegal, Gambia en Guinee-Bissau). Maar ook in de Coto de Doñana zitten nog zendergrutto's.

De jonge grutto's vinden zelf hun weg naar de overwinteringsgebieden, maar doen dat - naar de huidige inschatting - stapsgewijs via de rivierdelta's en wetlands langs de Franse en Spaanse westkust. Ondanks intensief speurwerk is R3BBBR na 29 juli niet meer in de Lekuitervaarden gezien. Vermoedelijk is de vogel daarna op trek gegaan. Dus... kijkt u uit in het voorjaar van 2015 ook mee uit naar gekleurde grutto's en R3BBBR in het bijzonder?

Dankwoord

René Faber leerde me de kunst van het aflezen van gekleurde grutto's en leverde waardevol commentaar op een eerdere versie van dit artikel. Jos Hooijmeijer (RUG), Astrid Kant en René Faber worden bedankt voor de snelle levering van de 'life histories' van de door ons afgelezen grutto's. Ries en Mario waren in 2014 enthousiaste 'mede-aflezers' van de grutto's. Mario fotografeerde met zijn 'Swarovski-monster' veel waargenomen gekleurde vogels en vergrootte daarmee de betrouwbaarheid van onze aflezingen, vooral van de exemplaren met verkleurde ringen. 🐦

Bronvermelding:

- Alves J.A., P.M. Lorenzo (2014) Estimating flight ranges to unravel migratory strategies: spring migration of continental Black-tailed Godwits *Limosa limosa limosa*
- Bird conservation International (2014: 24-214-222)
- Kentie R., Hooijmeijer J.C.E.W. & Piersma T. (2013): Grutto-demografie in Zuidwest-Friesland vanaf 2004. Update na de doorstart en uitbreiding in 2012. Onderzoeksrapport Rijksuniversiteit Groningen.
- Schekkerman H. (2014) Jonge grutto's uitgevlogen in Nederland 2013: een aantalsschatting op basis van kleuringdichtheden. Sovon-rapport 2014/10.
- <http://limosa.no.sapo.pt/Key.html>
- www.volg.keningfanegreide.nl
- www.rug.nl/research/animal-ecology/research/piersma-lab/godwits

Zwaluwredding

door Wim Stol, foto's Janske Stol

22 juli 2014

Vanmiddag rond half twee stond dijkgenoot Hennie Wammes op de stoep. In zijn garage en stallen broeden veel boerenzwaluwen. Een zwaluw was vast komen te zitten in een vliegenplakstrip. Hoe moest deze bevrijd worden?

Gelijk met Hennie meegegaan. Daar aangekomen zat inderdaad een volwassen vogel tegen de kleeflaag geplakt. Ze was door het geworstel naar onderen gezakt. Voorzichtig beetgepakt en van de kleeflaag losgetrokken. De vogel zat onder de lijm. Was wel levendig, maar vleugels en lichaamsveren waren een janboel.

Ik heb de zwaluw mee naar huis genomen. Goede raad was duur. Niets doen zou het eind voor de zwaluw betekenen, die ook een broedvlek had, en dus ook het einde voor haar nest.

Eerst geprobeerd de vleugels met lauw water schoon te krijgen. Deed niets. Afwasmiddel toegevoegd. Ook geen resultaat. Dan maar puur afwasmiddel. Zowaar, de lijm loste op en de veren van de vleugels kwamen los van elkaar. Er blijft echt niets over van een vogel als 'ie nat is.

Gelukkig was het mooi weer, dus het afkoelen ging langzaam, maar gebeurde toch. Na de vogel goed afgespoeld te hebben met schoon water, uiteindelijk maar de haarföhn gepakt. Het duurde anders echt te lang. De vogel was helemaal op en ik dacht dat het gebeurd was.

Langzaam, beetje bij beetje, kwam ze weer bij. In een doos gezet en een kwartier niet naar omgezien. Met spanning weer in doos gekeken: in het hoekje zat een opgedroogd vogeltje. In de hand genomen en de vleugels bekeken. Nog hier en daar een beetje plakkerig, maar de veren waren schoon. Op het grasveld losgelaten en zowaar, een vlucht van een 30 meter: landde op een framboos en bleef daar zitten. Na drie minuten besloot ik er heen te gaan. De vogel liet zich op de grond vallen en kroop weg. Ik kon haar oprapen.

In het doosje gedaan en naar Hennie gelopen. Samen hebben we de vogel nog een keer bekeken en toen de hand open gedaan. Ze vloog weg door de stal, een andere zwaluw vloog meteen met haar op, en samen vlogen ze de hoek om, de andere ruimte in. Hierna zijn we ze uit het oog verloren, maar we hebben goede hoop. O ja, de vogel was geringd: no. AU23218. Deze vogel (vrouwetje) is als volwassen vogel geringd op 28 mei 2013 bij Hennie Wammes.

PS

In het weekend van 27 en 28 juli overkwam een jonge, net uitgevlogen zwaluw hetzelfde lot. Ook deze vogel is schoongemaakt en succesvol teruggezet. De ouders kwamen het jong gewoon weer voeren. De plakstrips zijn door Hennie Wammes verwijderd. De zwaluwen moeten de vliegen maar onder controle houden.

Woudaap in de Baarsemwaard

Thierry Jansen

Zaterdagavond 21 juni gaf Berry Lucas via Whatsapp een waarneming door van twee overvliegende kwakken in de Baarsemwaard. Dit was voor mij aanleiding om de volgende avond om 22.00 uur de fiets te pakken en een stukje langs de uiterwaarden te fietsen. Ik ging eerst twee steenuilteritoria af, en zag een pas uitgevlogen vogel in het eerste en een adulte in het tweede. Toen het echt donker begon te worden, ging ik bij de Baarsemwaard staan om te zien of er kwakken wilden langsvliegen. Ik vroeg me af of Berry ze een dag eerder had gezien of alleen gehoord; de trekroep van roerdomp lijkt erg op de roep van kwak, en roerdomp is (net als kwak) bepaald niet uitgesloten als broedvogel in de omgeving.

Al denkend over de kwakken fietste ik ietsje door richting de spoordijk, toen rond half elf mijn hart een slag oversloeg van verbazing en ongeloof; ik hoorde een geluid dat ik goed ken doordat ik het elk jaar in Tienhoven ging beluisteren toen ik nog in Utrecht woonde: woudaap! Ik fietste snel terug naar de westkant van de waard waar de vogel ergens moest zitten, en volgde het voetpad naar het wilgenbosje in de noordwesthoek. Daar was de vogel zeer luid te horen, en maakte ik met mijn telefoon snel enkele geluidsopnames van de repeterende baltsroep die wel wat wegheeft van het blaffen van een hond: 'wroh...wroh...wroh...wroh'. Vervolgens gaf ik de waarneming via WhatsApp door aan de leden van de vogelwerkgroep, met een klein vraagteken omdat ik aanvoelde dat deze soort voor de regio zeldzaam moest zijn en de vraag toch even door m'n hoofd schoot of dit niet te mooi was om waar te zijn. Na wat een eeuwigheid leek, kwamen verschillende mensen die de app ontvangen hadden meeluisteren; de vogel was toen echter al een poosje stil. Na enig wachten liet de vogel zich, nu verder naar het oosten, gelukkig toch weer horen: super! Ik sprak daarna nog kort met Berry over zijn kwakkenwaarneming, en hij gaf aan op internet de trekroep van roerdomp te zullen naluisteren. Gelet op de kwetsbaarheid van de soort werd in lijn met de Handleiding Broedvo-

Woudaap, mannetje, Baarsemwaard – T. Jansen, 13 juli 2014

gelonderzoek van Sovon besloten om de woudaap voorlopig nergens in te voeren en er verder geen ruchtbaarheid meer aan te geven tot na het broedseizoen. Wel werden Sovon en de terreinbeheerder op de hoogte gesteld door Juke Altenburg.

In de week die volgde, liet de woudaap zich bijna elke avond horen op verschillende plekken in de Baarsemwaard, steeds vanaf een uur of 10. De naam 'woudaap' zou overigens afgeleid zijn van het geluid dat het mannetje maakt en het feit dat deze soort zeer behendig door het riet kan klauteren (1).

Van Berry hoorde ik intussen dat hij op basis van opnames op Xeno-canto.org ervan overtuigd was geraakt dat hij de 21ste twee roerdompen had waargenomen en geen kwakken. Niet minder bijzonder wat mij betreft, en hoe dan ook de aanleiding voor de vondst van de woudaap!

Zaterdagavond 28 juni werd een hoogtepunt, omdat de woudaap toen vrij in beeld ging zitten roepen bovenin een kleine wilg. Dit bood mij de gelegenheid om de eerste korrelige foto's en video-beelden van dit in prachtkleed gestoken adulte mannetje te maken. De manier van roepen leek behoorlijk op die van roerdomp: met een inspanning die helemaal vanuit de onderbuik lijkt te komen stoot de vogel lucht langs zijn 'spraak'orgaan (syrinx). Na een paar minuten vloog de vogel een klein rondje over waard om vervolgens over de spoordijk te verdwijnen richting de Ronde Haven.

In de weken daarna nam ik de vogel steeds minder frequent waar in de

Baarsemwaard, soms was hij er tot wel 4 dagen achtereen niet te horen. De Baarsemwaard is op zich groot genoeg voor een woudaapterritorium: woudaapjes stellen geen hoge eisen; in optimale gebieden nemen ze genoeg met 500 strekkende meter waterrietrand van circa 10 meter breed (2). Maar ongepaarde mannetjes kunnen wel een grote actieradius hebben (3). Tijdens zijn afwezigheid in de Baarsemwaard zag en hoorde ik de vogel twee keer in de Ronde Haven, maar hij deed vermoedelijk ook andere gebieden aan.

Met ingang van 2 juli was in het kader van de nieuwe broedvogelatlas van Sovon sprake van broedcode 4: er waren nu waarnemingen van territoriumgedrag van de woudaap die minimaal 10 dagen uit elkaar lagen.

Woudaapjes overwinteren ten zuiden van de Sahara, en arriveren relatief laat in Nederland (dat onderdeel vormt van het verspreidingsgebied van woudaap binnen West-Europa). De baltsijd begint hier in mei en eindigt in juni, en de eileg vindt normaal plaats in juni of begin juli (4).

De vogel van de Baarsemwaard baltste tot eind juli, daarna werd het stil. Ik vermoedde daarom dat hij was vertrokken. Maar toen ik 3 augustus overdag langs de dijk aan het zoeken was naar Argusvlinders, viel mijn oog plots op een beigebruine vogel in het riet: een woudaap, en gezien de kleur misschien een vrouwtje! Ik fietste snel naar huis om mijn telescoop te halen, zodat ik de vogel beter zou kunnen bekijken en hopelijk ook fotograferen.

Woudaap, vrouwtje?, Baarsemwaard – T. Jansen, 3 augustus 2014)

Ongeveer tien minuten later was ik terug, net op tijd om enkele matige foto's te maken voordat de vogel uit beeld klauterde. Mijn indruk was dat het inderdaad om een vrouwtje ging: bruine wangen en een gele snavel, daar waar het mannetje grijze wangen heeft en in de broedtijd een rode snavel.

Ik monitorde de plek waar ik het mogelijke vrouwtje zag vervolgens dagelijks, ook al wist ik dat het erg laat in het seizoen was voor een broedpoging. Het mannetje liet zich hier in de eerste helft van augustus af en toe in de avondschemering zien, en vertoonde ook een keer territoriaal gedrag: een waterhoen dat in de buurt van het vermoedelijke nest kwam, werd fel weggejaagd. Toen viel me wel op dat zijn snavel niet meer rood was.

Ik zag in die periode misschien ook een

de allerlaatste waarneming uit de reeks. Ik heb nog tot begin september de Baarsemwaard 's avonds bezocht en soms ook overdag, maar zonder resultaat.

Het is helaas niet met zekerheid te zeggen of er sprake is geweest van een broedpoging. Mijn vermoeden was gebaseerd op het feit dat het mannetje niet meer baltste en honkvast leek en territoriaal gedrag vertoonde, en omdat ik misschien een vrouwtje gezien had. Maar op basis van de feiten kun je ook concluderen dat het mannetje lang niet elke dag bij de vermoedelijke nestplaats te zien was en dus wellicht helemaal niet honkvast was, en dat er geen foto is die duidelijk aantoonde dat er ook een vrouwtje aanwezig was.

Als er wel een broedpoging is geweest, blijft onduidelijk wat de oorzaak was van het mislukken ervan. Wellicht de plotse temperatuurdaling en grote hoeveelheid

keer een vrouwtje, maar vanwege het slechte licht op dat moment weet ik dat niet zeker. De vogel had strepen op de hals, die heeft het mannetje echter ook hoewel ik die bij hem bijna nooit zag.

Op 18 augustus zag ik het mannetje meerdere keren overdag, poetsend en ook foeragerend. Aangezien ik hem daarvoor alleen in de avondschemering zag, hoopte ik dat dit betekende dat hij voor uitgekomen jongen extra aan het foerageren was. Dit bleek achteraf echter

regen in de derde week van augustus? Hoewel het jammer is dat het niet tot een succesvol broedgeval kwam, mag denk ik wel geconcludeerd worden dat de Baarsemwaard momenteel goed habitat herbergt voor moerasvogels inclusief de woudaap en dat is natuurlijk positief. Ik moet daarbij wel opmerken dat de rietkragen het nodige te lijden hebben van begrazing door de aanwezige koeien. Dit gold ook voor de directe omgeving van de vermoedelijke nestplaats, maar niet voor die plek zelf (de koeien kunnen er niet bij vanwege bramenstruiken die erachter groeien). Dit betreft het eerste gedocumenteerde geval van woudaap in het werkgebied van de NVWC sinds 1979 toen sprake was een broedgeval in het Tichelterrein in Buren, en het vierde sinds de oprichting van de vereniging in 1975 (5). Op landelijk niveau was in de jaren zeventig van de vorige eeuw nog sprake van ruim 100 broedparen, met 'bolwerken' in de Vechtplassen, zuid-oostelijk Noord-Brabant en de Gelderse Poort. In de decennia daarna liep het aantal snel terug tot circa 10 territoria in de jaren negentig. De oorzaak van de achteruitgang is niet duidelijk (6). Recentelijk lijkt de soort in Nederland in de lift te zitten, met 12-16 broedparen in 2005-2008 en naar schatting 30 tot 60 broedparen in 2011. Ook in onze buurlanden (België, Duitsland) wordt deze positieve ontwikkeling waargenomen (7).

Tot slot: ik schreef hierboven dat het monitoren van de Baarsemwaard eind augustus niet tot resultaat leidde; ik doelde daarbij op woudapen. Ik vond er echter wel een juveniele kwak! Ik zag een vliegvlugge kleine bruine reiger en hoopte uiteraard op een jonge woudaap, maar het bleek door de telescoop dus een kwak. Hoewel deze feitelijk overal vandaan gekomen kan zijn, moest ik door deze waarneming toch even terugdenken aan de melding van 2 kwakken in de Baarsemwaard door Berry Lucas op 21 juni...

Referenties

1. De Nederlandse Vogelnamen en hun betekenis (2008), H. Blok en H ter Stege.
2. Moerasvogels in de Venen (2004), Bureau Waardenburg in opdracht van Vogelbescherming Nederland.
3. Inventarisatierichtlijnen Broedvogelonderzoek (2014), Sovon.
4. Zie 3.
5. Archief NVWC, via Arjan Brenkman en Paul van Veen.
6. Avifauna van Nederland deel 2 (2001), Sovon.
7. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland (2014), Sovon.

Woudaap, mannetje, Baarsemwaard – T. Jansen, 18 augustus 2014

Overwinterende Hume's braamsluiper in Culemborg

Arjan B. Brenkman

arjanbrenkman@gmail.com

Hume's braamsluiper, Terweijde, Culemborg, januari 2014, © Mario Huizinga

Van begin januari tot en met 6 april 2014 bevond zich een overwinterende braamsluiper in de tuin van NVWC lid Riky ten Berge aan de Terweijdelaan te Culemborg. Door de interesse rondom recente literatuur over braamsluiper taxonomie, trok de vogel de aandacht van vele honderden vogelaars uit het hele land. Een spannende zoektocht naar de identiteit van de vogel leidde tot analyse van zijn DNA en bracht uiteindelijk aan het licht dat het de achtste waarneming voor Nederland van een Hume's braamsluiper betrof, een vogel afkomstig uit Siberië.

Ontdekking

In de tweede week van januari viel Riky ten Berge een afwijkende vogel op, die haar voedertafels aan de Terweijdelaan frequent bezocht. Ze benaderde hiervoor NVWC vogelwerk-groepcoördinator Daniël Beuker met een foto, met de vraag of hij wist wat deze 'vreemde koolmees' was. Daniël zag onmiddellijk dat het om een braamsluiper *sensu lato* ging. Braamsluiper is een algemene zangvogel die Nederland bezoekt tussen april en oktober (1). Omdat braamsluiers in januari dus ten zuiden van de Sahara behoren te zitten, vroeg hij Arjan Brenkman (AB) mee om de volgende ochtend eens poolshoogte te gaan nemen. Arjan had in de voorafgaande weken een overwinterende Hume's braamsluiper in de Eemshaven gezien en Daniël en Arjan waren het erover eens dat dit ook wel eens een

Hume's braamsluiper kon zijn.

In de ochtend van zaterdag 11 januari werden Arjan en Daniël hartelijk ontvangen door Riky. De koffie was echter nog niet ingeschonken of de braamsluiper diende zich al aan op de voedertafel. Terwijl Daniël foto's nam belde Arjan Jan van der Laan, voormalig voorzitter van de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna om kenmerken door te spreken. Aangezien de vogel als twee druppels water op die van de Eemshaven leek en een aantal kenmerken niet pasten op de braamsluiper die we in de zomer in Nederland hebben, werd geconcludeerd dat dit waarschijnlijk een Hume's braamsluiper betrof. Na goed overleg met Riky over de verwachte toeloop van vogelaars die in haar tuin kwamen kijken, werd de vogel als vermoedelijke Hume's braamsluiper doorgegeven via DBAlerts en waarneming.nl. Binnen enkele uren stond er al een tiental vogelaars.

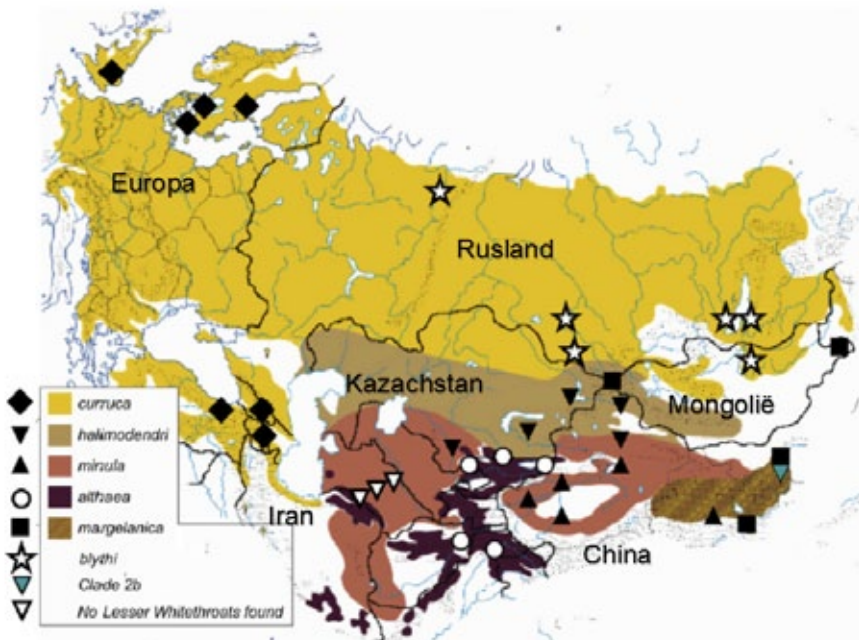
De vogel bleek een vast patroon te hebben ontwikkeld. Vaak vloog de vogel eerst in een Japanse Kers, goed zichtbaar vanaf de openbare weg, alvorens hij zich tegoed ging doen aan zaadjes en pinda's. Ook bleek de vogel een vaste slaapboom te hebben. Hij bezocht de tuin met grote regelmaat, soms een keer of tien per dag. De overige tijd bracht hij in andere tuinen in de wijk door, maar steeds keerde hij terug.

Herkenning: poep en veren

De herkenning van de verschillende (onder)soorten van de braamsluiper op basis van het verenkleed is momenteel giswerk (3). De enige verschillen die toegedicht worden aan Hume's braamsluiper zijn de grotere hoeveelheid wit op de buitenste staartpenen (3) en andere vleugelmaten (2). Echter, onderzoek met DNA-technologie naar de verschillende braamsluiperondersoorten

laat zien dat er grote verschillen zijn en dat de braamsluiper tussen de 4,2 en 7 miljoen jaar geleden gesplitst is in twee zeer verschillende biologische taxa (4): de "*curruca*" groep, waar de braamsluiers die in Europa broeden toe behoren en de "*althaea*" groep, die voorkomt in Centraal/Azië. Ook de zang van deze twee groepen verschilt aanzienlijk. Zo is de diagnostische ratel in de zang van Europese vogels afwezig in de vogels van Centraal-Azië en ook hun roep verschilt. *curruca* roept een harde "tek", terwijl de Centraal-Azië-vogels een "trrt"-achtige roep hebben. Op de publieke website www.xeno-canto.org kan dit eenvoudig beluisterd worden. Deze verschillen in DNA en geluid hebben ertoe geleid dat de Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna de vogels taxonomisch heeft onderverdeeld in braamsluiper (*Sylvia curruca*), met de ondersoorten *curruca* en *minula* en Hume's braamsluiper (*Sylvia althaea*) met de ondersoorten *althaea*, *blythi*, *margelanica* en *halimodendri*. Een geografisch overzicht van deze taxa is weergegeven in Figuur 1. In Figuur 2 is een overzicht van deze taxonomie met de Nederlandse namen.

Omdat de Culemborgse vogel veel wit in de buitenste staartpenen had, dachten Jan van der Laan, Arjan en Daniël aan Hume's braamsluiper. Ook de gehoorde geluiden en subzang, die de vogel vanaf eind maart liet horen, suggereerden dit, maar het werd al snel duidelijk dat zekerheid alleen met DNA verkregen kon worden. Dit kan met behulp van een veertje of een poepje, dus hebben Arjan en Daniël geprobeerd een schone voederplek te creëren en poep te verzamelen voor analyse. Aangezien ook de complete mussen- en mezenpopulaties hun toilet maakten rondom de voederplaats, was de kans klein dat dit ging

Figuur 1. Klassieke verspreidingskaart van de verschillende braamsluiper taxa. Nieuw DNA onderzoek laat zien dat *blythi* grofweg ten oosten van de weergegeven sterren in Siberië voorkomt (zie sterren in de kaart) en de verspreiding van *curruca* vervangt. © Figuur overgenomen en aangepast uit referentie 3

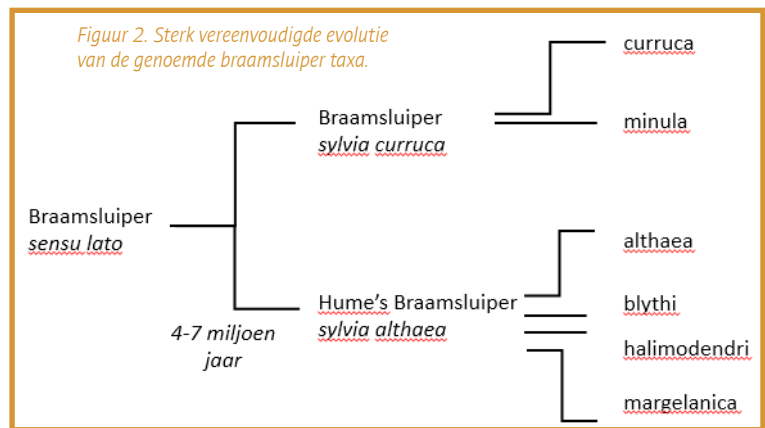
lukken, al slaagde Riky er na vele uren uiteindelijk in een verse braamsluiperbolus te verzamelen. Daarom benaderde Arjan de experts Arnoud van den Berg en Peter de Knijff. Arnoud van den Berg is een internationale autoriteit op het gebied van vogeldeterminatie en doet onderzoek aan braamsluipertaxonomie met behulp van geluiden via de organisatie The Sound Approach. Peter de Knijff is een Leidse hoogleraar populatiegenetica, met expertise in het bepalen en classificeren van braamsluiper-DNA. Op 3 maart werd de Culemborgse braamsluiper op professionele wijze gevangen door Arnoud van den Berg en André van Loon, die een ringvergunning heeft. De biometrie van de vogel sloot direct de lokale braamsluiper (*Sylvia curruca*) uit en bevestigde dat het om een Hume's braamsluiper (*Sylvia althaea*) ging.

Hume's braamsluiper op voederlocatie, beschermd tegen Kauwen en Duiven.
© R. ten Berge

Herkomst, ondersoort en voorkomen

Hume's braamsluiers zijn zeer zeldzaam in West-Europa en Nederland. De vogel van Terweijde betreft de achtste waarneming in Nederland. Deze aantallen zijn onderverdeeld in zeven waarnemingen van de ondersoort

blythi (ook wel Siberische braamsluiper genoemd) en één *halimodendri* (ook wel valse braamsluiper genoemd). Tevens betrof het pas de derde zichtwaarneming; de overige vogels waren ringvangers. Daarnaast zijn er 11 waarnemingen in Nederland van vermoedelijke Hume's braamsluiers.

Begin februari sprak Peter de Knijff tijdens de Dutch Birding dag in Lunteren het vermoeden uit dat de vogel in Culemborg wel eens van de ondersoort *margelanica* (ook wel Stolzman's braamsluiper genoemd) zou kunnen zijn wegens het ontbreken van de oogring, een kenmerk wat hij eerder bij geringde *margelanica* vogels in hun broedgebied had waargenomen. *Margelanica* is het meest oostelijke taxon van Hume's braamsluiper (zie Figuur 1) en nog nooit vastgesteld in Nederland of zelfs het complete West-Palaarctische (WP) gebied. Arnoud van den Berg bevestigde met opgenomen geluiden dat deze overeenkwamen met opnames uit het gebied van *margelanica*. Deze vermoedens veroorzaakten verhitte discussies op de website van de Dutch Birding Association en een stormloop van vogelaars uit heel Nederland, waarbij buurtbewoners zelfs hebben moeten dreigen met de politie wanneer een enkeling zich niet correct gedroeg.

Een borstveertje verkregen tijdens het ringen van de vogel werd geanalyseerd door Peter de Knijff en enkele spannende weken volgden, waarbij Peter op 17 maart het verlossende woord gaf: *blythi* (5). De afwezigheid van een wit oogringetje blijkt dus niet specifiek voor een *margelanica* te zijn en dit is met deze waarneming vastgesteld. De geluidopnames, biometrie en DNA-analyse zullen bijdragen aan toekomstige studies over herkenning van braamsluipertaxa. Daarnaast is de Hume's braamsluiper veruit de zeldzaamste vogelsoort die tot nu toe in Culemborg is vastgesteld; afkomstig uit Siberië, minimaal zo'n 4000 kilometer uit de route. De vogel is door honderden vogelaars uit het hele land bezocht en maar liefst 401 keer inge-

voerd op waarneming.nl. Zo zie je maar wat voor verrassingen een vogelvriendelijke tuin kan opleveren! 🌿

Referentielijst:

1. ANWB vogelgids van Europa; Lars Svensson, Killian Mullarney, Dan Zetterstrom, 4de geheel herziende druk 2010.
2. BWP (The birds of the Western Palearctic 6); Cramp et al 1992
3. Vangst van een Siberische braamsluiper in Bloemendaal op 17 en 20 oktober 2012 - achtergronden en hints voor herkenning; Arnoud van den Berg 2012, <http://www.dutchbirding.nl/news.php?id=768>
4. New insights into the intricate taxonomy and phylogeny of the *Sylvia curruca* complex; Urban Olsson, Paul J. Leader, Geoff J. Carey, Aleem Ahmed Khan, Lars Svensson, Per Alström. *Molecular Phylogenetics and Evolution*; 67 (2013) 72-85.
5. DNA-analyse bevestigt nieuwe Siberische braamsluipe; Peter de Knijff 2014, <http://www.dutchbirding.nl/news.php?ntype=23>

Daniël Beuker en Arjan Brenkman verzamelen uitwerpselen. © J. Wippoo

Kerkuilskuikens

Tot verrassing van de controleurs van de nestkasten troffen wij dit grote kerkuilbroedsel (7 jongen en zeker zoveel gevangen muizen) op 10 september 2014 in een van onze nestkasten. Naar schatting varieerde de leeftijd van de jongen tussen 3 dagen en 14 dagen. Aan onze vaste kerkuilenringer hebben wij laten weten dat er ringbare jongen zijn. (Leo van der Kooij).

Big Day 2014

Luisteren, luisteren en nog eens luisteren

door Mario Huizinga

The morning after krijg ik een whatsappje: dat het een goede gewoonte is dat 'Big Daybutanten' hun ervaringen delen via een verslag in de Hak-al. Goede gewoontes moet je in stand houden, en bovendien is deze terugblik een mooie gelegenheid om leerpunten te verzamelen voor de Big Day 2015. Want om maar met de deur in huis te vallen: het smaakt zeker naar meer!

De voorbereiding

Een paar weken voor de Big Day begint het al te kriebelen. Zo'n eerste Big Day doe je toch maar één keer in je leven. Ik maak de nodige fiets- en wandeltochtjes door het werkgebied, om niet helemaal door de mand te vallen. Als ik vogelgeluiden hoor die ik niet direct herken, neem ik rustig de tijd om de zanger in beeld te krijgen. Zo leer ik o.a. de boompieper goed herkennen. En ik ontdek een kleine bonte specht in de Regulieren. Die heb ik het hele Big Year 2013 niet gehoord of gezien. Ik besluit om hem nog niet op waarneming.nl in te voeren, net als Mark vorige Big Day met de kleine rietgans. Het voelt wel een beetje dubbel als ik een paar dagen later naast Daniël naar het geweldige geluid van een cetti's zanger luister, een nieuwe soort voor het werkgebied. Geweldig dat Daniël die ontdekking met de hele groep heeft gedeeld. Ik kom erachter dat de kok- en stormmeeuwen uit onze omgeving verdwenen zijn, dat was me nooit eerder opgevallen. Heel af en toe zie ik nog een kokmeeuw overvliegen. Dat wordt dus opletten. Daniël geeft me bijles om vliegende zilvermeeuwen te herkennen en Jurgen geeft me tips over uilen. Ik besluit de voorbereidingen met de aankoop van een nieuw regenpak.

Big night

Een geweldige onweersbui komt recht op Culemborg af. Monique en ik gaan toch maar de deur uit, met een beetje geluk komen we net droog aan bij de Steenuil. Daar barst om kwart voor zeven het geweld los. De Steenuil is nog dicht, met

zijn vijven schuilen we onder een afdakje. Achter ons gaat een hoge boom als een luciferhoutje omver, om duidelijk te maken dat het nu echt menens is. Als het bijna zeven uur is, belt Arjan om door te geven dat we nu ook binnen in de Steenuil kunnen schuilen voor het onweer. Aardige vent. Als het ergste voorbij lijkt, gaat het dan echt beginnen. Berry en ik fietsen snel naar de pont, om eerst de Steenwaard uit te kammen. Daar heb ik de afgelopen dagen kleine plevier en kolgans gezien en die zijn inderdaad nog ter plaatse. Op de grote plas ontdek ik nog een tafeleend en Berry een zwarte stern. Gaat lekker zo. Helemaal als ik een slechtvalk zie aankomen achter een groep kleine mantels. Yes! We proberen niks te laten merken, maar later zou blijken dat Daniël en Job hem ook hebben gezien.

We pakken de pont terug en duiken de Goilberdingerwaard in. Kijken of er nog wat langs vliegt in de schemering. Veelvuldig Big Day-winnaars Arjan en Louis komen even vijf minuutjes naast ons staan. Ik voel me vereerd, het is toch alsof je in een

De Big Day leverde Mario helaas geen pot met goud (lees: Gouden Snip) op, maar het nieuwe regenpak deed uitstekend dienst.

voetbalwedstrijd in het veld naast Johan Crujff en Wim van Hanegem staat. Arjan doet zelfs bijzonder vriendelijk, door onze aandacht te vestigen op de mooie maan, die de omgeving inderdaad goed verlicht. Aardige vent, ik kijk vol bewondering naar de maan. Dat maanlicht komt even later goed van pas, als we een ransuil uitvoerig kunnen bekijken als hij tegen middernacht twee keer vlak voor ons langs vliegt op de dijk bij de Weidsteeg. Net daarvoor hoorden we ook al een regenwulp overvliegen. Gaat best lekker. Nu nog even op en neer naar Zoelmond voor de kerkuil. Terug weer over de dijk laat vrouwtje bosuil laat zich nog horen. Het loopt al richting één uur, toch maar naar bed. Afgezien van de gemiste steenuil zijn we dik tevreden.

Big morning

Ik lig net in bed, als de wekker al weer gaat. Heb ik die verkeerd gezet? Nee dus, blijkbaar heb ik 3,5 uur geslapen, maar het voelt niet zo. Een sterke Nespresso helpt wel een beetje. Eenmaal buiten is de vermoeidheid snel weg en is het luisteren, luisteren en nog eens luisteren. Roodborst, boompieper en nachtegaal laten zich snel horen, maar de kleine bonte specht lijkt weer verdwenen. Toch een teleurstelling, dat had mijn Big Soort moeten worden. Het is het begin van een paar pittige uurtjes. Berry hoort een matkop en boomkruiper en ziet een grote lijster. Ik mis ze alle drie. Matkop en boomkruiper lukken verderop wel in de herkansing. Ze laten zich daar vaker horen, waardoor Berry mij geduldig kan uitleggen wat hij heeft gehoord en ik een opname kan afluisteren ter vergelijking. Als de vogel zich dan nogmaals laat horen, herken ik hem eindelijk ook. Dat tafereel herhaalt zich met de gekraagde roodstaart en grauwe vliegenvanger. Ik had van een aantal soorten vooraf geluidjes geoefend, maar in het veld blijkt dat ze dan net weer andere deuntjes zingen dan ik had geleerd. Bovendien maakt het wel wat uit of er nog tien andere vogels doorheen zitten te zingen. Gelukkig ontdek ik na enige tijd zoeken de roodborsttaupit, dat helpt een beetje tegen het voor spek-en-bonengevoel. Onderweg naar cetti's zanger komen we Gerrit Jan en Dirk tegen. Ze houden ons aan en zeggen dat we goed moeten luisteren. Tudeljo! Het echte genieten van een mooie vogel gaat boven de wedstrijd. Ik ben onder de indruk van deze gulheid. Daarna moet het regenpak weer aan en begint het zwaarste deel van de dag. Ik ben het beleg op mijn brood vergeten en Berry's schoenen blijken niet waterdicht. Cetti's zanger laat zich ondanks de regen goed horen, maar de geplande steenuil, patrijs, spotvogel, zwarte roodstaart en braamsluiper laten zich niet zien of horen. Balen. Vermoeid gaan we even bij Berry naar binnen om nieuwe kracht op te doen. Berry verwent me met een lekkere omelet en sterke kop koffie. Na een half uurtje gaan we met nieuwe moed naar een plek waar ik een week eerder een paartje gele kwikken heb gezien. We moeten er vreselijk voor door de Betuwse blubber lopen, maar we worden rijkelijk beloond. Niet alleen zien we hier de gele kwikstaarten, maar ook een tapuit en een boomvalk (of toch een slechtvalk?) op een paaltje.

Big afternoon

In de Lazaruswaard ontdek ik een bosruiter. In de plantage schuilen we voor een wat zwaardere bui en horen we volgens plan de groene specht. Ik krijg weer geluiden van Berry en weet hem om te praten om in de laatste uurtjes via pontje Beusichem en 'de overkant' richting de finish te gaan. We genieten van baltsende oeverlopers in het 'plasje Beusichem' en in 't Veerhuys zeg ik Monique & Monique snel gedag. Ik maak hen en onszelf blij met de mededeling dat het volgens buienradar bijna droog wordt en blijft.

Op de Lekdijk tegenover de telpost gaan we even in de berm zitten. Ik speur met de telescoop de omgeving af, Berry houdt de lucht in de gaten. Het levert respectievelijk een paapje en een overvliegende boomvalk op. Gelukkig, het verlost ons van een moeilijke keuze over de valk op het paaltje. Het laatste

Creatief en lekker vinkengebakje voor de deelnemers na afloop van de Big Day 2014

uurtje in de Steenwaard kijken we nog vooral omhoog. We worden onder toezien van meeuwmeester Daniël beloond voor het dagenlang naar honderden kleine mantels kijken: juveniele zilvermeeuw en kokmeeuw. Eindelijk. Volgens Buienradar is het al enige tijd droog, maar de realiteit is anders. Gelukkig ruiken we de stal, helaas zijn we daardoor niet meer goed bij de les en missen we de wulp naast ons op de grond. Kwart voor vijf op het pontje terug naar Culemborg. We proberen nog even een zilverreiger te vinden, maar vergeefs. De Steenuil die we een paar minuten voor vijf zagen konden we helaas ook niet meetellen, maar we stapten wel met een goed gevoel naar binnen. Het is toch zoiets als een marathon volbrengen.

Big afterparty

De afterparty was reuze gezellig met ook de supporters in groten getale aanwezig. Lekker drinken, eten en veel sterke verhalen. Helaas speelden Berry en ik ongewild de hoofdrol in het mooiste verhaal van de Big Day: Arjan had ons naar de maan laten kijken, opdat we de purperreiger niet zouden zien die op dat moment langs vloog. Met succes. Uiteraard grote hilariteit alom. Ik begrijp nu ook waarom Arjan ons tijdens de onweersbui vrijdagavond kort voor zeven uur binnen had uitgenodigd: om te voorkomen dat wij een toevallige dwaalgast zouden kunnen zien, terwijl hij nog in de Steenuil zat te schuilen. De uitslag blijkt een nek-aan-nekrace tussen Daniël/Job en Arjan/Louis. Uiteindelijk winnen laatstgenoemden met één soort verschil: cetti's zanger. Door een wrede speling van het lot hield die zich muisstil, precies toen Daniël en Job hem kwamen beluisteren. Langaamaan wordt mij duidelijk wat het vraagt om een Big Day te winnen. Op gepaste afstand zijn Berry en ik apetrots met onze derde plaats. 🐦

Aandachtspunten voor de Big Day 2015:

- *Leer alle vroege-vogelzang-cd's van Nico de Haan uit het hoofd.*
- *Vergeet niet beleg op je brood te doen.*
- *Als Arjan zegt 'kijk omhoog', kijk dan goed naar alle kanten om je heen.*
- *Het zegt niks als het volgens Buienradar droog is.*
- *Blijf de volle 22 uur geconcentreerd opletten.*
- *Het is maar een spelletje. Toch? ;-)*

Lezing WOENSDAG 15 oktober 2014

De zoektocht naar lepelbekstrandloper en pitta's in Azië

door Arjan Brenkman

Arjan Brenkman, een van onze topvogelaars, neemt ons mee naar Zuidoost Azië. In centraal Thailand is het beslist niet eenvoudig om de zeer zeldzame lepelbekstrandloper te vinden. Arjan is het gelukt!

Het gaat hier dan ook niet om excursies van een dag maar om meerdaagse expeditie. Zo was hij met een aantal vrienden 5 dagen onderweg om deze superzeldzame prachtige snorpitta (zie foto) te zien te krijgen. Dat dier woont dan ook in de afgelegen Sierra Madre in Noor-oost Luzon, het hoofdeiland van de Filipijnen.

Het belooft een spannend exotisch verhaal te worden met de mooiste en meest bijzondere vogels.

Voor meer informatie:

Annette van Berkel lezingcoor@nvw.nl

Wanneer: woensdagavond 15 oktober 2014

Waar: gebouw scouting 'Stanislaus', Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg

Tijd: 20.00 -22.00 uur (u bent welkom vanaf 19.30 uur)

Toegang gratis

Snorpitta foto Rob Hutchinson

KNOTWERK GROEP NVWC

Knot met ons mee!

*op zaterdag 15 november en 13 december
2014*

*Locatie: Den Bol, Beusichemsdijk 15
van 09:00 - 14:00 uur*

Deze rij knotwilgen is al meerdere keren door de Knotwerkgroep gesnoeid. Het afgezette hout kan eventueel worden meegenomen. Van het restant wordt een takkenril gemaakt tussen de rij knotwilgen en de aanwezige fruitbomen.

Bereikbaarheid Den Bol

Ga aan het einde van de Weidsteeg of Lange Dreef linksaf de Beusichemsdijk op. Ongeveer na 1,5 kilometer - na de scherpe bocht in de dijk - is de afrit naar den Bol. Tweede mogelijkheid: via de Lange Dreef het Rondeel in, rechtsaf het voetpad volgen tot de rij bomen die tussen het Rondeel en de Beusichemsdijk staan. Desgewenst is een plattegrond op te vragen bij Harry van de Warenburg.

Benodigheden

Voor gereedschap, koffie e.d. wordt gezorgd. Zelf s.v.p. voor brood zorgen. Denk aan geschikte kleding/laarzen/handschoenen !!! Wie slechts enkele uurtjes kan is uiteraard ook van harte welkom.

Overig

Wie twijfelt of de snoeidag gezien de weersomstandigheden door kan gaan neemt op de dag zelf na 07u30 contact op met 06-49938988 of kom voor 08u30 uur naar de Steenuil, Steenovenslaan 20, 4101 AM Culemborg. Is vervoer gewenst dan vooraf graag contact met de organisatie.

Vooraankondiging knotdagen 2015

Zaterdag 10 en 31 januari en 28 februari. Werk aan het Spoel is een van de knotlocaties.

Meer informatie en contact

Harry van de Warenburg, Grondzeilerweg 9 tel. 0345-514358

e-mail: h.j.m.van.dewarenburg@freeler.nl

Wim Smits, Hoogeinde 8, Zoelmond, tel. 0345 -501671.

Walstropijlstaart

Sluipwesp

Boomblauwtje

Egel bij voederdrinkbak

Lezing WOENSDAG 19 november 2014

Biodiversiteit in je achtertuin

Door Kars Veling (foto's Kars Veling)

Veel mensen weten meer over olifanten, poolvossen en sabeltandijgers dan over de dieren die in hun eigen achtertuin zitten. En daar spelen zaken waar de meest spectaculaire BBC documentaire niet aan kan tippen: liefde, moord, sex & bedrog in een Culemborgse achtertuin.

Kars Veling, bioloog en al vanaf het eerste jaar NVWC-lid, neemt ons deze avond niet mee naar verre oorden, maar blijft in de directe omgeving, namelijk een klein achtertuintje op de Voorkoop. Dat is een woonplek voor vele honderden soorten dieren. Sommigen komen alleen even langs voor een snelle borrel, anderen brengen er hun hele leven door en van sommige soorten zijn er inmiddels al meer dan 40 generaties in de tuin opgegroeid! Met prachtige foto's maakt Kars ons attent op wat we ook in onze eigen tuin te zien kunnen krijgen, als we er oog voor hebben. En flatbewoners: zelfs op je balkon kun je heel wat leven hebben. Geloof je het niet? Kom maar langs!

Voor meer informatie:

Annette van Berkel lezingcoor@nvwc.nl

Wanneer: woensdagavond 19 november 2014

Waar: gebouw scouting 'Stanislaus', Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg

Tijd: 20.00 -22.00 uur (u bent welkom vanaf 19.30 uur)

Toegang gratis

Culemborgse zwaluwen ontrafelen trekgeheimen

door Theo Boudewijn,
Marc Collier en Jouke Altenburg

De terugkomst van onze trekvogels uit Afrika in het voorjaar is een jaarlijks natuurfenomeen. Hoewel 'één zwaluw nog geen zomer maakt' is de boerenzwaluw voor velen dé voorjaarsbode. Wanneer deze Hak-al-editie in uw brievenbus valt zullen de meeste zwaluwen hun reis naar de overwinteringsgebieden al zijn begonnen. Waar de boerenzwaluwen 's winters verblijven, en de reizen die ze daarbij maken, is lang in nevelen gehuld geweest. Dit geheim is de afgelopen jaren ontrafeld door een onderzoek met minutieuze dataloggertjes, die door een aantal boerenzwaluwen op hun reizen zijn meegedragen. Nederlandse boerenzwaluwen blijken in de winter over een gigantisch gebied in Afrika uit te zwermen, van Ghana tot Botswana. Informatie waar boerenzwaluwen buiten het broedseizoen uithangen is belangrijk om deze elegante vlieger jaarrond te kunnen beschermen.

De boerenzwaluw is een bekende vogel van het landelijk gebied, waar ze vooral in vee- en paardenstallen broeden. Van medio maart tot begin oktober zijn ze in Nederland te vinden. De boerenzwaluw staat met de kwalificatie 'gevoelig' op de Nederlandse Rode Lijst van bedreigde vogelsoorten (Van Beusekom & Argeloo 2005), omdat

het aantal Nederlandse broedparen in de periode 1960-2000 meer dan gehalveerd is. Ook op de vernieuwde Rode Lijst uit 2009 stond de boerenzwaluw nog steeds als gevoelig vermeld. De laatste tien jaar lijkt het weer wat beter te gaan met de boerenzwaluwstand, maar we zitten nog ver beneden het niveau van halverwege de vorige eeuw (Van den Bremer et. al. 2012).

Boerenzwaluwen worden al sinds het begin van de vorige eeuw geringd. Tot en met 2012 zijn 625.538 boerenzwaluwen van een Nederlandse ring voorzien (Van der Jeugd 2013). Uit het gebied ten zuiden van de Sahara waren tot en met 2011 77 terugmeldingen bekend. Zo'n kleine steekproef herbergt het risico dat de ringvondsten eerder iets zeggen over de bewoners van een gebied (vangen ze actief zwaluwen) en hun (economische) ontwikkeling dan over de daadwerkelijke winterverspreiding van de boerenzwaluw.

Dit was dan ook de reden voor Vogelbescherming Nederland, het Vogeltrekstation (NIOO-KNAW) en Stichting Hirundo om in het 'Jaar van de boerenzwaluw (2011)' boerenzwaluwen uit te rusten met 'geolocators'. Dit zijn dataloggers ter grootte van een vingernagel, waarmee de trekroutes en overwinteringsgebieden van individuele boerenzwaluwen vastgelegd kunnen worden.

Licht meten is positie weten

Het unieke van geolocators is dat ze klein en licht zijn (0,65 gram). Ze kunnen dus meegedragen worden door relatief kleine trekvogels, zoals een 18 gram zware boerenzwaluw. Geolocators zijn zo klein, omdat ze uit niet veel meer bestaan dan een batterijtje, een geheugenchipje en een lichtsensor in een weerbestendig omhulsel. De geocator registreert dagelijks het lichtverloop.

Daarmee kan grofweg de positie op aarde worden bepaald. De breedtegraad wordt berekend uit de duur van de daglengte op een bepaalde datum. De lengtegraad wordt opgemaakt uit het tijdstip waarop de zon op het hoogste punt staat ten opzichte van *Greenwich Mean Time*. Geolocators maken onderzoek mogelijk waarvan we tot voor kort alleen maar van konden dromen. De boerenzwaluw is één van de eerste vogelsoorten die in Nederland met deze techniek is gevolgd.

Ook de NVWC doet mee!

In 2011 en 2012 werden in totaal 100 Nederlandse boerenzwaluwen uitgerust met geolocators, in vijf verschillende regio's waar vrijwilligers volwassen boerenzwaluwen vangen en ringen om de jaarlijkse overleving te kunnen volgen (RAS-onderzoek van het Vogeltrekstation). Eén van die plekken was de stal van Wim en Janske Stol aan de Culemborgse Goilberdingerdijk. Tien mannetjes kregen daar in 2011 een geocator op hun rug. Mannetjes zijn het meest plaatstrouw en hebben de hoogste overlevingskansen. De landelijke winteroverleving 2011/2012 was slecht, vanwege de beroerde weersomstandigheden tijdens de trek. Omdat er in 2012 te weinig broedparen bij Stol aanwezig waren, werden hier in 2012 zes geolocators bevestigd. De resterende vier werden verdeeld over de zwaluwen van de familie Middelkoop (Goilberdingerdijk) en de familie Van Zanten (Aalsdijk - Buren). Een groep geringde broedvogels zonder geolocators uit dezelfde stallen en uit de stal van De Raad vormde in beide onderzoeksjaren de referentiegroep.

Spannend was de terugkeer van de boerenzwaluwen in de voorjaren van 2012 en 2013: hoeveel geocatorvogels zouden er terugkeren? Omdat geolocators geen zenders zijn, moeten de vogels teruggevangen worden om de gegevens uit te kunnen lezen. Uiteindelijk konden we op onze adressen acht van de twintig aangelegde geolocators afnemen: 40%. In totaal zijn landelijk 22 geolocators verzameld. De Culemborgse zwaluwen deden het dus niet slecht!

De eerste resultaten

Voor het eerst zijn de trekpatronen van de boerenzwaluw in kaart gebracht (zie figuur 1). Er bleek een grote variatie in overwinteringsgebieden te bestaan. Zwaluwen uit dezelfde stal bleken meer dan duizend kilometer van elkaar te overwinteren. Het 'dichtst bij huis' bleef een boerenzwaluw uit het Friese Warga, die in Ghana overwinterde. Het merendeel van de zwaluwen overwinterde in centraal Afrika, in landen als Kameroen, Gabon, de Democratische Republiek

Kongo en de Centraal Afrikaanse Republiek. Vijf zwaluwen reisden beduidend verder. Een zwaluw van Wim en Janske Stol vloog helemaal naar Botswana (figuur 2). Deze variatie in overwinteringsgebieden is opmerkelijk. Er zijn geen vergelijkbare voorbeelden bekend van trekvogels, die zo'n groot overwinteringsgebied hebben (med. Raymond Klaassen).

Kampioen

De trekroutes voerden, zowel in na- als voorjaar, via Westelijk Afrika. Dit is opmerkelijk want hiermee maken de vogels een lange omweg. De reden voor deze omweg is waarschijnlijk dat hij de boerenzwaluwen langs plekken met goede voedselomstandigheden voert. Boerenzwaluwen moeten onderweg immers regelmatig bij-eten. Ze kunnen niet voldoende 'opvetten' om de tocht in een keer te volbrengen. Zo onderbraken in het najaar de meeste zwaluwen hun reis enkele dagen in Zuid-Europa. In het voorjaar werd er voornamelijk in West-Afrika gestopt. Deze onderbrekingen waren echter meestal van korte duur zodat de totale treksnelheid hoog was, gemiddeld 250 kilometer per dag. Dat is een stuk hoger dan bijvoorbeeld voor roofvogels of nachttrekkende zangvogels, wat de boerenzwaluw tot een echte trekvogelkampioen maakt (med. Raymond Klaassen).

Bescherming in Afrika

Het uitwaaiëren van de boerenzwaluwen over vrijwel geheel Afrika ten zuiden van de Sahara, maakt het een uitda-

ging de boerenzwaluw ook in Afrika te beschermen: het overwinteringsgebied is gigantisch groot. Toch is het mogelijk een aantal belangrijke gebieden voor Nederlandse boerenzwaluwen te identificeren. Zo lijkt bijvoorbeeld West-Afrika (Togo, Benin, Sierra Leone, Liberia) erg belangrijk te zijn als foerageergebied. In het voorjaar bereiden de boerenzwaluwen zich hier waarschijnlijk voor op het oversteken van de Sahara. Over de Sahara waait in het vroege voorjaar vaak de Harmattan, een noordwestelijke (dus: tegen)wind. Zonder goede omstandigheden in deze regio is het oversteken van deze enorme barrière problematisch, met directe gevolgen voor het aantal boerenzwaluwen dat overleeft en vervolgens in Europa tot broeden komt. Het is een uitdaging voor Vogelbescherming om met internationale partners en onderzoekers deze potentiële sleutelgebieden voor boerenzwaluwen en andere insectenetende vogels nader te bepalen en te beschermen. De resultaten van het geolocatoronderzoek geven eerste aanwijzingen welke gebieden belangrijk zijn.

Dankwoord

De families Stol, Van Zanten, Middelkoop en De Raad hebben alle hun medewerking verleend aan het vangen van volwassen boerenzwaluwen in hun stallen. Meerdere malen per seizoen kunnen we voor dag en dauw bij hen terecht. Deze medewerking was cruciaal voor het welslagen van het Culemborgse aandeel van het geolocatorproject. Het vangwerk is uitgevoerd door de

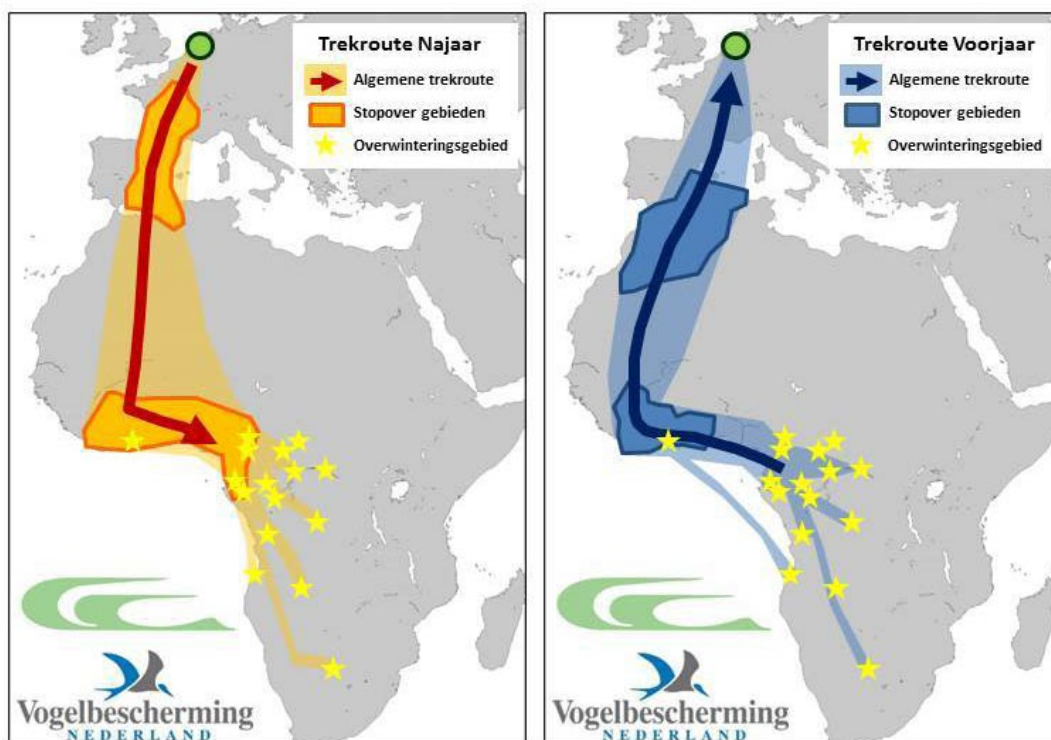
auteurs en ondersteund door Wim Stol en Loes van den Bremer. Raymond Klaassen (Vogeltrekstation) droeg zorg voor de gegevensanalyse en leverde de kaartjes en basisinformatie voor dit artikel. Janske Stol zorgde gelukkig voor de nodige koffie met koek.

Het geolocatoronderzoek aan boerenzwaluwen was een samenwerking tussen Vogelbescherming Nederland, het Vogeltrekstation (NIOO-KNAW), Stichting Hirundo en vijf boerenzwaluwringgroepen, waaronder de NVWC. Een wetenschappelijk artikel over de onderzoeksresultaten is in voorbereiding.

Literatuur

- Beusekom R. van, & M. Argeloo, 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Natuur, Baarn.
- Van den Bremer L., H. Schekkerman, M. Roodbergen, C. Hallmann & H. Sierdsema, 2012. Jaar van de boerenzwaluw. Sovon-rapport 2012/15. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Van der Jeugd H., 2013. Ringverslag 2012. Op het Vinkentouw 127: 17-32.
- Vogeltrekstation

Figuur 1: Trekroutes en stopover-gebieden tijdens de najaarstrek van alle vogels met geolocator die zijn teruggevangen. Figuur 2: Trekroutes en stopover-gebieden tijdens de voorjaarstrek. De meest zuidelijke stip is van 'B557', de boerenzwaluw van de familie Stol die in Botswana overwinterde.

Liniewacht

Tekst en foto's door Wiegert Steen

De Nieuwe Hollandse Waterlinie was een verdedigingslinie met water als belangrijkste verdedigingsmiddel. Als de vijand eraan kwam, kon het open gebied tussen Muiden in het noorden en de Biesbosch in het zuiden onder water worden gezet. Langs de linie zijn in de loop van de tijd tientallen gebouwen gebouwd, van uitgebreide verdedigingsforten tot flinke aantallen groepsschuilplaatsen. De linie heeft haar functie als militaire verdediging allang verloren, maar de linie is nog steeds van grote landschappelijke en culturele waarde. Ook de natuurwaarden van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn hoog, met vleermuizen als een in het oog springende groep.

Vleermuizen gebruiken groepsschuilplaatsen en verdedigingsforten als voortplantingslocatie en voor de overwintering. Groepsschuilplaatsen met een (relatief) gunstige toestand en ligging werden en worden door vleermuizen bewoond en tal van deze groepsschuilplaatsen bieden met een betere inrichting grote(re) kansen voor vleermuizen. Het is heel positief dat sinds 2011 met financiering van de Provincie Gelderland al een groot

aantal van deze groepsschuilplaatsen zijn opgeknapt en (mede) voor vleermuizen zijn ingericht. Vooral groepsschuilplaatsen van Staatsbosbeheer en Waterschap Rivierenland zijn opgeknapt, maar ook objecten van particulieren gaan ingericht worden.

Alleen inrichten is niet voldoende, de groepsschuilplaatsen zelf en het omringende landschap moeten ook onderhouden worden. De Zoogdiervereniging en Stichting Landschapsbeheer Gelderland (SLG) hebben, met steun van het projectbureau Nieuwe Hollandse Waterlinie, de handen ineen geslagen om een Liniewacht op te zetten. De Liniewacht bestaat uit samenwerkende vrijwilligers (met verschillende achtergronden) die met ondersteuning van SLG en de Zoogdiervereniging de groepsschuilplaatsen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie onderhouden en monitoren.

Het werkgebied van de Liniewacht bestaat uit een gedeelte van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en loopt globaal van het Geofort langs de Diefdijk tot aan het Fort Everdingen. Binnen het werkgebied liggen tientallen groepsschuilplaatsen. De Liniewacht onderhoudt o.a. deze groepsschuilplaatsen en zorgt ervoor dat deze toegankelijk zijn voor vleermuizen en afsluitbaar voor mensen, dat de luchtvochtigheid goed is en dat er voldoende schuilplekken zijn voor de vleermuizen. Tevens wordt er rond de groepsschuilplaatsen groen aangeplant voor extra beschutting en worden aanvliegroutes voor de vleermuizen rond de bunkers beheerd door bijvoorbeeld wilgen tijdig te knotten.

Onder het beheer en behoud van de groepsschuilplaatsen valt o.a.:

- het aanbrengen van beplanting rond de bunkers;
- het onderhouden van de begroeiing rond de bunkers;
- het creëren van een goed binnenklimaat voor vleermuizen in de bunkers o.a.;
- het plaatsen van druppeltonnen;
- het vullen van druppeltonnen;
- het plaatsen van 'hangplekken';
- het afvoeren of aanvoeren zand;
- het afsluiten van de bunkers;
- wintertellingen vleermuizen in de bunkers;
- zomertellingen vleermuizen in en rond bunkers;
- voorlichting.

Het is een bijzondere en unieke kans om ons erfgoed en natuur te behouden en ermee kennis te maken. De Liniewacht bestaat uit betrokken bewoners en vleermuisliefhebbers die zich hard maken voor de kenmerkende groepsschuilplaatsen en het landschap van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De Nieuwe Hollandse Waterlinie staat momenteel op de voorlopige erfgoedlijst van Unesco en de inzet van vrijwilligers en draagvlak op lokaal en regionaal niveau is hierbij van groot belang. De Liniewacht wil samen met de eigenaren (particulieren, Staatsbosbeheer en Waterschap Rivierenland) deze unieke locaties monitoren, onderhouden en beheren.

Wilt u meehelpen met een of meerdere activiteiten of wilt u informatie over de Liniewacht, kijk dan op liniewacht.nl of neem contact op via liniewacht@gmail.com.

Dan vier mannen en een boom

door Leo van der Kooy

Er stond eens... een grote populier in de natuurtuin van De Ketelvink. Hij stond er al toen er nog geen sprake was van het clubhuis van de NVWC. Als enige van een hele rij bomen ontkwam hij aan de kettingzaag toen het ketelhuis van de voormalige wijkverwarming beschikbaar kwam als onderkomen van Stadradio Culemborg en de NVWC. Hij groeide en groeide en ieder jaar werd hij dikker totdat... ook hij ten offer viel aan de vernieuwing van het Chopinplein. Hij was de laatste herinnering aan de natuurtuin. Toen hij werd geveld was het stukje natuur met al zijn 150 soorten planten en al zijn vogels, vlinders, kikkers en salamanders volledig tot een kale zandbak gereduceerd.

Negenentwintig jaar lang, van 1985 tot 2014, torende hij hoog uit boven een groene natuurpostzegel; negenentwintig jaar geschiedenis opgeslagen in evenzovele jaarringen. Wat zou het niet mooi zijn als we met deze boom een stuk van de geschiedenis van de NVWC konden weergeven. En zo werd een plan geboren: van de stam een schijf te zagen en dan op de jaarringen de negenentwintig jaren van ons clubbestaan te markeren. De gemeente werd benaderd. 'OK, gaan we doen,' werd toegezegd. En toch ging het bijna mis en zou de boom voorgoed voor ons doel onbereikbaar zijn.

Op woensdag 9 juli zag ik dat de populier verdwenen was. De dag daarvoor was hij omgehakt en afgevoerd. Wat nu gedaan? Ik belde Hans Kool van de buitendienst van de gemeente en kreeg te horen dat een zekere meneer Gremie al het hout had meegenomen. Dat wij van de NVWC belangstelling hadden voor een schijf van de dikke populier was helaas in het geweld van de natuurvernieling over het hoofd gezien. Gelukkig kon Hans Kool er nog voor zorgen dat ik met de heer Gremie een afspraak kon maken om een schijf van de boom te bemachtigen. Op 14 juli togen Cees van Appeldoorn, Gerrit van Utrecht, Ab Haring en ik met Jopie, de aanhangwagen, eropuit om de klus te klaren. We reden eerst naar de Oude Waag om de heer Gremie van zijn huis

op te halen. Hij reed voor ons uit naar de Acqouyse Meer aan westkant van de A2. We stopten bij een populierenbos achter een stevig hek. Eenmaal daar doorheen gereden, opende zich een enorme opslagplaats van omgehakte bomen, boomwortels en houtsnippers. Het bleek dat Gremie daar al dat hout opslaat om te zijner tijd te verkopen. En ja, daar lag ook 'onze populier, de geweldige stam in stukken. De enorme omvang van de stam maakte op ons vieren een diepe indruk.

Ik kon aangeven hoe dik ik de schijf wilde hebben en toen ging Gremie met een speciale kettingzaag met een extra lang zaagblad aan het werk. In minder dan geen tijd werd vakkundig een mooie schijf afgezaagd. Het bleek nog een enorm karwei om dit zware stuk hout met een omtrek van 315'cm, een doorsnede van gemiddeld 1 meter en een dikte van ruim 20 cm. op Jopie te laden. Gelukkig is een schijf rond en dus was rollen de aangewezen werkwijze. Nadat

we Gremie hadden bedankt en ondertussen bij hem nog een hoeveelheid houtsnippers voor de nestkasten hadden losgepeuterd, reden we met ons vrachtje naar de Prijsseweg waar hij voorlopig in de schuur van Winny Verdouw werd neergezet.

In het najaar gaan we bij ons nieuwe onderkomen De Steenuil de schijf mooi vlak schuren, lakken met blanke lak en de jaarringen nummeren; negenentwintig jaar NVWC in De Ketelvink in beeld. We zullen de schijf een mooie plek in of bij onze ruimte geven. 🌱

Mooie soorten en grote aantallen tijdens EuroBirdwatch

Trektellers op de telpost Redichemse Waard.

Tijdens de Europabrede trekvo-geltelling EuroBirdwatch telden Culemborgse vogelaars op zaterdag 4 oktober ruim 5000 trekvogels. Op onze vaste telpost Redichemse Waard, in de uiterwaarden van de Lek, telden we vanaf een half uur voor zonsopkomst tot 16.00 uur de overvliegende trekvogels.

Voor de grootste aantallen zorgden vink (met dik 2000), graspieper en spreeuw. Bijzondere soorten die over kwamen, waren onder meer ijsgors, bokje en Europese kanarie.

Overigens werd tijdens Eurobirdwatch het landelijke record uit 2008 gebroken, toen bijna 650.000 vogels werden geteld. Deze keer stopte de teller pas dik boven de miljoen!

EuroBirdwatch is een simultaantelling van trekvogels in heel Europa. Hiermee wordt een goed beeld verkregen van de trends en trekroutes van trekvogels.

Elk jaar telt de vogelwerkgroep trekvo-gels op de trektelpost in de uiterwaarden van Culemborg. Vanaf de eerste week van augustus tot en met de laatste week van november wordt elk weekend geteld. Op goede dagen (zuidoostenwind) wordt ook in het voorjaar geteld. De telling begint om een half uur voor zonsopgang en eindigt (vaak) twee uur erna. De resultaten van telpost de Redichemse Waard zijn te vinden op www.trektellen.nl. (Bron o.a.: Culemborgse Courant 04-10-2014)

Grote zilverreigers en ganzen op trek tijdens de Eurobirdwatch -telling in de Redichemse Waard. Foto's Jouke Altenburg.

Adressen en info

Natuur- en Vogelwacht
Culemborg
Clubhuis "De Steenuil"
Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg

Triodosbank: 78.14.04.312
KvK te Tiel: 40156764
e-mail: post@nwwc.nl
website: www.nwwc.nl

Bestuur:
Contact opnemen met bestuur
kan door te mailen naar
bestuur@nwwc.nl of te bellen.

Vacature (voorzitter)

Margreet de Nie (secretaris)
Landzichtweg 14
4105DP Culemborg
0345-516769

Johan de Kruijff (penningmeester)
Lindeboom 12
4101WH Culemborg
0345-515767

Jurgen Geven
Binnen de Wallen 12
4101DG Culemborg
0345-533756

Gijsje van Ingen
Carry van Bruggenhof 16
4103VJ Culemborg

Hans Kunstman
Gershwinhof 126
4102DL Culemborg
0345-517886

Ab Haring
Tamarastraat 43
4105GG Culemborg
06 51 95 37 55

Redactie Hak-al
redactie@nwwc.nl

Opmaak Hak-al
hakalopmaak@nwwc.nl

Coördinatoren:
VOGELWERKGROEP
Daniel Beuker
Valeriaan 3
4102 Culemborg
06-44974299
vogelcoor@nwwc.nl

PLANTENWERKGROEP
Leo van der Kooij
Vliegenweg 3
4101 JK Culemborg
0345 - 51 54 50
plantencoor@nwwc.nl

INSECTENWERKGROEP
insectencoor@nwwc.nl

KNOTWERKGROEP
Harry van de Warenburg
Grondzeilerweg 9
4105 HJ Culemborg
0345 - 51 43 58
knotcoor@nwwc.nl

NESTKASTWERKGROEP
Leo van der Kooij
Vliegenweg 3
4101 JK Culemborg
0345 - 51 54 50

TUIN- EN KLUSWERKGROEP
Frans Waroux
Irene Vorrinkstraat 69
4105 JA Culemborg
0345 - 51 53 93
kluscoor@nwwc.nl

JEUGDROEP
Winnie Verdouw
Prijsseweg 113
4106 LE Culemborg
0345-517993
06-40805208
jeugdcoor@nwwc.nl

LEZINGEN EN CURSUSSEN
Annette van Berkel
Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg
0345 - 53 16 89
lezingcoor@nwwc.nl

VRAGEN OVER VLEERMUIZEN IN HUIS
Vleermuiswerkgroep Gelderland
Fred van Delft
Th. Zasstraat 6
4105 BN Culemborg
0345 - 51 58 20
vleermuisvragen@nwwc.nl

VRAGEN OVER INSECTEN
Annette van Berkel
Akkerwinde 9
4102 JJ Culemborg
0345 - 53 16 89
insectenvragen@nwwc.nl

DIERENAMBULANCE VIANEN
Jolande van der Klis
Postbus 390
4130 EJ Vianen
06 - 51 11 12 90
jolandevanderklis@hetnet.nl

MILIEUKLACHTEN EN - MISSTANDEN
Klachten meldlijn gemeente Culemborg
0345 - 477 700

ALGEMENE INSPECTIEDIENST
AID groendes
030 - 669 26 40 of
030 - 669 26 63

Contactgegevens
diverse regionale natuur-
en milieurorganisaties:

Kinderboerderij "de Heuvel"
Peter Brosky
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
0345 - 51 88 09

STEUNPUNT NME
Pauline Hoevenaars
Bezoekadres: 'de Heuvel'
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
0345 - 51 97 41 (di. & wo.)
0345 - 47 78 17 (b.g.g.)
p.hoevenaars@culemborg.nl

NME NATUURTUIN
Yme Jan Bosma
yjb2009@live.nl

STICHTING CAETSHAGE
Caetshage 1
4103 NR Culemborg
(tegenover de watertoren)
06-22667529 (Basjan)
website: www.caetshage.org

STICHTING DUURZAAM RIVIERENLAND
Doctor Schaeppmanstraat 1
4001 CV Tiel
0344 - 63 45 42
www.duurzaamrivierenland.nl

STICHTING WERK AAN 'T SPOEL
www.werkaanhetspoel.nl

STICHTING EVA-LANXMEER
Lodewijk van Deysselhof 19
4103 WK Culemborg
034-5568506 of
034-5568507
www.eva-lanxmeer.nl

MILIEUDEFENSIE STEUNPUNT CULEMBORG
Frederik van Eedenlaan 30
4103 WB Culemborg
0345 - 53 30 97
www.culemborg.milieudefensie.nl

MILIEUWERKGROEP BUREN
Goof den Hartog
Kloosterlaan 15
4111 LG Zoelmond
0345 - 50 20 61
Overige clubinformatie:

HET VOGELJAAR
Via de NVWC kun je je abonneren
op het tijdschrift "Het Vogeljaar".
Abonnementskosten zijn €13,00 per jaar
(i.p.v.€13,50) en worden via de NVWC-
contributie verrekend. Aanmelden kan bij
de penningmeester.

VERBANDTAS EN -TROMMEL:
Op excursie? Vergeet dan niet vanuit
de Steenuil de NVWC-rugtas mee te
nemen met EHBO-doozjes, instructies
en belangrijke telefoonnummers. Iets
gebruikt? Meld dit dan bij het bestuur via
bestuur@nwwc.nl

MELDEN NATUURWAARNEMINGEN:
via waarnemingen@nwwc.nl of
via www.nwwc.nl bij waarnemingen,
waarneming.nl

Lidmaatschap en Contributie:
Nieuwe leden, adreswijzigingen en overige
veranderingen in lidmaatschap kunnen
worden doorgevoerd via e-mail aan:
ledenadmin@nwwc.nl
of het postadres van "De Steenuil" t.a.v.
ledenadministratie.

Lidmaatschap 2012: (hoofd)lid (met
Hak-al) €20,00 per jaar; gezinslid: €10
per jaar. Postlidmaatschap €29,00
per jaar. Opzegging min. één maand
voor het einde van het verenigingsjaar.
Betaling liefst per automatische incasso,
anders na betalingsoproep per e-mail
(indien beschikbaar) of per brief.

AGENDA

03 november 2014 deadline kopij Hak-al 3

Indien deze Hak-al onbezorgbaar,
graag retour aan:
N.V.W.C.
Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg

Oktober	woensdag	15	Lezing: de zoektocht naar Lepelbekstrandloper en pitta's in Azië
	maandag	21	Bestuursvergadering
	Eind okt:		Start najaarscontrole nestkasten (uilen)
November	zaterdag	01	Vogels in de buurt, excursie
	maandag	03	Kopijdatum Hak-al, Zumpspecial
	vrijdag/zaterdag	09/10	Big Day 2014
	dinsdag	18	bestuursvergadering
	woensdag	19	Lezing: biodiversiteit in je achtertuin
	zaterdag	22	Jeugdactiviteit: nestkastje maken
	zaterdag	22	Knotten bij De Bol
December	zaterdag	06	Vogels in de buurt, excursie
	woensdag	10	Vakantiefoto-op-naam-breng-avond
	zaterdag	13	Jeugdactiviteit: leskist NME
	zaterdag	13	Knotten bij De Bol
	dinsdag	16	Bestuursvergadering